

Ášši/Sak 009/23	Sametingsráðet – plenumsaker	Dato: 23.01.2023- 23.01.2023
Ášši/Sak 007/23	Sametingets plenum	Dato: 07.03.2023- 10.03.2023
Ášši/Sak 001/23	Nærings- og kulturkomiteen	Dato: 21.02.2023- 24.02.2023

### Reindrifsløvsutvalgets forslag til endret reindrifsløvslov

	<b>Arkivsaknr.</b> 20/3452
--	-------------------------------

#### Saksframlegg

##### Innledning

Formålet med å fremme saken for Sametingets plenum etter høringsrunden, er å presentere innspillene fra høringsrunden for Sametingets plenum i sammenheng med forslaget. Sametinget vil i plenumsbehandlingen gjøre noen overordnede vurderinger og la den endelige vurderingen av forslaget skje i samråd med Landbruks- og matdepartementet (LMD), regjeringen og Stortinget.

I dette plenumsvedtaket skal ikke Sametinget vedta en lov, men forberede et grunnlag for videre lovarbeid.

Utvalgets utredning ble sendt på høring for å få innspill fra rettighetshavere og andre. Sametingsrådet har tatt i betraktning alle høringsinnspill. Det er kommet inn mange høringsinnspill. Selv om det er flere relevante høringsinstanser som vil avgi sin uttalelse på et senere tidspunkt, danner høringsinnspillene hittil et godt grunnlag for Sametingets arbeid videre med lovprosessen. Flere av innspillene går på detaljnivå eller ordlyden i enkeltparagrafer. Sametingsrådet vil i den videre lovprosessen arbeide for at alle høringsinnspill blir vurdert.

Sametingsrådet vil på nåværende tidspunkt gjøre en overordnet vurdering av Reindrifsløvsutvalgets forslag til ny reindrifsløvslov.

#### Bakgrunn

Sametinget og Norske Reindriftsamers Landsforbund (NRL) oppnevnte 29. oktober 2018 et offentlig lovutvalg som skulle se på behovet for å endre dagens reindrifftslov.

Reindrifftslovutvalget har hatt følgende sammensetning: Leder: professor dr. juris Øyvind Ravna (fra 20. august 2020), professor dr. juris Mattias Åhrén, reindrifftsutøver Nils P. Joma, reindrifftsutøver Samuel John N. Anti, postdoktor Ellen Inga Turi, advokat og reindrifftsutøver Nils Mikkelsen Utsi, reindrifftsutøver Anna Ravna Gaup og reindrifftsutøver Ellen-Sara Sparrok.

Dommerfullmektig Ragnhild Marit Sara var opprinnelig oppnevnt som leder, men trakk seg i 2020. Professor emerita Kirsti Strøm Bull var oppnevnt som medlem, men trakk seg som utvalgsmedlem i 2019.

Mandatet for Reindrifftslovutvalget har fra 8. september 2020 vært slik:

Utvalget skal utrede reindrifftsloven av 15. juni 2007 nr. 40 med henblikk på behov for endringer. Herunder skal utvalget vurdere foreslåtte, men ikke vedtatte lovforslag, og eventuelt gjøre framlegg om ytterligere endringer som bidrar til å styrke den enkelte reindrifftsutøvers rettsstilling og som har legitimitet i reindrifftsneringen.

Utvalget skal spesielt klargjøre skillet mellom privatrettslig styring og offentligrettslig forvaltning, samt vurdere siidaandelenes stilling. Utvalget skal foreslå endringer i reindrifftsloven som vil styrke reindrifftens arealvern. Det skal også vurdere lovbestemmelsene om fastsetting av reintall.

#### **Om høringsuttalelsene, møter og generelle innspill**

Det er kommet inn 56 hørings svar. Hørings svarene er fra siidaer, reinbeitedistrikter, enkeltpersoner innen reindrifften, kommuner, fylkeskommuner, statsforvalter, interesseorganisasjoner, politiske partier, Norges institusjon for menneskerettigheter (NIM), grunneiere samt forskere tilknyttet universitet. En del av innspillene, hovedsakelig fra kommuner og offentlige organer, informerer om at de ikke kommer med uttalelser før departementet framsetter lovforslag, og åtte ber om utsatt høringsfrist mv. Rundt 20 av hørings svarene er direkte knyttet til utvalgets lovforslag.

Sametingsrådet har avholdt høringsmøter i reindrifftsregionene der representanter fra Reindrifftslovutvalget presenterte lovforslaget, og det ble åpnet for spørsmål. Møtene ble avholdt i perioden 21. oktober–16. november 2022, i Guovdageaidnu/Kautokeino, Deatnu/Tana, Romsa/Tromsø, Måefie/Mo i Rana og på Værnes.

Sametingspresident Silje Karine Muotka og sametingsråden deltok i reindrifftskonferansen i Guovdageaidnu i slutten av november 2022, der også Reindrifftslovutvalget presenterte sitt forslag. Sametingsråden møtte Landbruks- og matdepartementet 10. januar 2023, der Reindrifftslovutvalget presenterte sitt forslag. Sametingsråden la fram Sametingets forventninger til prosessen videre og stilte også spørsmål til statsråden om hvordan prosessen er lagt opp videre fra regjeringens og departementets side. Ministeren mente at utvalgets forslag var et verdifullt bidrag for videre prosess, og kunne ikke si noe konkret om hvordan prosessen blir da regjeringen ikke har behandlet dette.

Sametingsrådet har hatt dialog med NRL, og rådet har hatt møte med NRL og Reindrifftslovutvalget 12. september 2022 i forbindelse med presentasjon og overlevering av utvalgets forslag. I møtet ble prosessen videre tatt opp, både fra Sametingets og NRLs side. Sametingsråden har avholdt møte med NRL 19. januar 2023 om enkelte deler av utvalgets forslag, og prosessen hittil og videre både fra Sametingets og NRLs side. I dette møtet ble det også presentert at mange høringsinnspill er negative til siidaandelsordningen, og at det foreligger et behov for grundigere vurdering av ordningen.

Etter forespørsel fra kommuner i Trollheimen-området, har deler av sametingsrådet og Reindrifftslovutvalget deltatt i et møte med dem for å informere om hvordan lovforslaget påvirker deres område.

Når det gjelder generelle innspill framholder Ávjovári Johttisápmelaččaid listu / Flyttsamelista at lovutvalget har utført et veldig viktig arbeid, da reindrifften har kritisert flere deler av loven. Med de foreslåtte lovendringene håper Ávjovári Johttisápmelaččaid listu at situasjonen vil endres til det bedre. Lákkonjárga – reinbeitedistrikt 26 støtter store deler av forslaget, Kautokeino flyttsamelag påpeker at det er gjort et viktig arbeid med å endre

reindrifftsloven fra reindriftssamenes eget perspektiv; Berit Anita Buljo Anti, Ittunjárga – reinbeitedistrikt 33 T og Fávrrorsorda – reinbeitedistrikt 35 mener også det samme. Dušnjárgga siida uttaler at lovutvalget har gjort et grundig arbeid og kommet med en rekke positive forbedringer. Norske Samers Riksforbund (NSR) framholder at forslaget er et veldig godt utgangspunkt for den videre prosessen. Troms og Finnmark fylkeskommune anerkjenner det arbeidet som Reindrifftslovutvalget har lagt ned.

Enkelte høringsuttalelser – blant annet Norges Bondelag, kommuner og grunneiere i Trollheimen – er kritiske til Reindrifftslovutvalgets forslag, og er av den oppfatning at forslaget har en samisk slagside og ikke tar hensyn til andre interesser.

NRL, som sammen med Sametinget har oppnevnt Reindrifftslovutvalget, vil behandle forslaget i organisasjonen og på landsmøtet i juni. Flere av NRLs lokallag har også uttalt at de behøver mer tid for å vurdere lovforslaget, og det samme har flere reinbeitedistrikter gjort gjeldende.

Etter sametingsrådets syn er ikke dette problematisk for Sametingets behandling av Reindrifftslovutvalgets forslag i denne fasen av en lovprosess. Lovutvalget har levert et solid forslag som skal danne grunnlag for en bred og demokratisk prosess, og Sametinget vil oversende forslaget til Landbruks- og matdepartementet slik at departementet igangsetter et lovarbeid innen kort tid.

## **Vurdering**

### ***Sametingsrådets vurderinger av enkelte generelle aspekter i lovforslaget og utredningen***

Sametinget fastslo i Sametingsmelding om reindrift i 2016 at det er behov for en helhetlig revidering av reindrifftsloven på bakgrunn av at reindrifftslovgivningen ikke tar tilstrekkelig hensyn til reindriftssamers tradisjoner og sedvaner, og at det er behov for å sikre at loven er i overenstemmelse med folkeretten og internasjonale konvensjoner.

Reindrifftslovutvalget som er oppnevnt av Sametinget og NRL, har på mange områder levert et godt lovforslag med en grundig utredning. Sametingsrådet ser at lovforslaget inneholder en rekke positive forbedringer av nåværende lovverk.

Retten til å utøve reindrift er en selvstendig rett, grunnet i alders tids bruk og samiske sedvaner. Sametingsrådet er tilfreds med at Reindrifftslovutvalgets arbeid bygger på en erkjennelse av at reindrifften, og dermed også reindrifftsretten, er en sentral del av den samiske kulturen og at reindrifften er noe langt mer enn kun en næring. Reindrifftsloven skal danne grunnlag for en bærekraftig samisk reindrift med basis i samisk kultur, tradisjon og sedvaner.

Når det gjelder andre rettigheter og interesser enn reindrifftsrettigheter, bemerker sametingsrådet at selv om noe følger av reindrifftsloven, betyr det ikke at rettigheter som følger av annet lovverk eller andre rettsgrunnlag, bortfaller. Rettighetene vil eksistere side om side.

Reindrifftslovutvalget viser til at reindriftssamene har forvaltet reindrifften og reindrifftsarealene i uminnelige tider, med vekt på omsorg for dyr, natur og mennesker slik at kommende generasjoner skal ha grunnlag for å kunne fortsette driften og kulturutøvelsen. Et bærende element har vært å ta vare på naturen, slik at det er naturgrunnlag for de framtidige generasjoner. Den reindriftssamiske måten å definere bærekraftig reindrift på har grunnlag i reindrifftsutøvernes praksisbaserte erfaring og kunnskap. Denne kunnskapen og erfaringen er opparbeidet gjennom generasjoner ved deltakelse og muntlige overføringer. Slik er den blitt til en del av den reindriftssamiske tradisjonen.

Sametingsrådet vil som Reindrifftslovutvalget legge bærekraftig reindrift med grunnlag i reindriftsfaglig kunnskap og erfaring til grunn. Begrunnelsen for at hverken «forståelse» eller «perspektiv» er dekkende for denne bærekraftsdefinisjonen, er fordi de begrepene gir uttrykk for å være av lavere grad enn grunnverdier i reindriften, som denne definisjonen er et produkt av. Den vil heretter betegnes som reindriftsfaglig definisjon av bærekraftig reindrift.

Den reindriftsfaglige definisjonen av bærekraftig reindrift er beskrevet i ni forskjellige pilarer / vuodđu på nordsamisk. Den tar utgangspunkt i menneskene – hvordan reindrifftsutøver trer inn i og deltar i

kunnskapsprosesser knyttet til enkeltrein, næringstilpasning, reinflokker, reineiery, hushold og siida. De ni grunnlagene (vuodđu) betegnes som vuodđoolbmot/mennesker, máhttovuodđu/kunnskapsgrunnlag, vuodđoipmárdus/forståelsesgrunnlag, báikevuodđu/husholdsgrunnlag, mearkavuodđu/merkegrunnlag, eallovuodđu/reinflokkgrunnlag, siidavuodđu/siidagrunnlag, birgenvuodđu/ressursgrunnlag og vuoigatvuodđavuodđu/rettighetsgrunnlag. Sametingsrådet mener at den reindriftsfaglige definisjonen av bærekraftig reindrift skal danne grunnlag for den videre lovprosessen.

Denne bærekraftdefinisjonen innbefatter også miljøhensyn og dyrevelferd, uten at disse begrepene er nevnt eksplisitt.

I utredningen fra Reindriftslovutvalget er det, som et av utgangspunktene for lovforslaget, et eget punkt om samisk som reindriftens fagspråk. Det ideelle og ønskelige for lovutvalget har vært å kunne utforme loven på samisk slik at samiske språk blir bærende for lovgivningen. Den reindriftssamiske fagterminologien, begrepene og uttrykkene, samt kombinasjoner av disse, er svært nyanserte og reindriftskunnskapen er sammenvevd med språket. Dette inkluderer også iboende forklaringer hvor det uttrykkes og formidles kunnskap.

Reindriftslovutvalget trekker frem som eksempel at et spekter av ord beskriver reinens utseende, tilstand og hvordan den oppfører seg. Det samme gjelder for beiten. Et nyansert og rikt ordforråd muliggjør detaljerte og graderte beskrivelser av for eksempel topografi, beiteforhold og beitetilgjengelighet, herunder hvordan reinen oppfører seg i ulike terrengetyper. Skal en reindriftsutøver gjøre seg forstått i det daglige reindriftsarbeidet, må han eller hun beherske disse termene, begrepene og uttrykkene. Særlig viktig er det fordi samiske språk ikke kun er et verktøy for kommunikasjon innen reindriften, men også en formidler av grunnleggende kunnskap om utøvelse av driften, noe som ikke kan formidles like presist og tydelig gjennom bruk av norsk språk.

Reindriftslovutvalget fremhever videre at samisk er reindriftens fagspråk, mens norsk er språket i lover, forskrifter og forvaltningsvedtak, noe som medfører rettssikkerhetsmessige betenkeligheter. I kontakt med myndighetene, også de som forvalter den samiske reindriften og anvender reindriftsloven, er reindriftsutøverne bundet til å forklare seg på norsk om ting som egentlig kun kan forklares presist på samisk. Dette fører lett til misforståelser mellom reindriftsutøverne og myndighetene, som igjen kan føre til uriktige vedtak og rettighetstap for reindriftsutøverne.

Reindriftslovutvalget påpeker at dersom paragrafene i reindriftsloven som beskriver reindriften, dens bruk av områder og praksis for øvrig, ikke anvender samisk språk, vil regelen neppe heller være tilstrekkelig presis, korrekt og entydig; den vil ikke helt uttrykke det som skal uttrykkes. Derfor bør samisk etter utvalgets syn være hovedspråket i reindriftsloven. Reindriftslovutvalget mener det gjerne uten unødig opphold kan nedsettes et utvalg som vurderer dette. Inntil det ovennevnte kan gjennomføres fullt ut, må imidlertid den statlige reindriftsforvaltningen anvende og vektlegge betydningen av det samiske språket i reindriftssammenheng i mye større grad enn i dag.

Sametingsrådet mener utvalgets drøfting og konkretisering av dette sentrale aspektet er betydningsfull. Sametingsrådet vil i oppfølgingen av lovforslaget arbeide for at samisk, som reindriftens fagspråk og en sentral del av tradisjonskunnskapen, tydeliggjøres og styrkes, herunder i lovgivningen.

### **Om kapittel 1 – Innledende bestemmelser**

Kapittel 1 omhandler formålsbestemmelsen og overordnede bestemmelser som skal danne grunnlag for resten av loven og lovførståelsen. Reindriftslovutvalget foreslår endringer i de innledende bestemmelsene som er ment å tydeliggjøre reindriftens stilling og rette opp skjevheter.

Reindriftslovutvalget foreslår å videreføre den tredelte bærekraftmålsetningen, men med et mer nyansert innhold og slik at den reindriftsfaglige definisjon av bærekraftig reindrift skal være fundamentet.

I formålsbestemmelsen (§ 1) introduseres umiddelbart et gjennomgående grep fra Reindriftslovutvalget, når «det samiske reindriftsområdet» erstatter «det samiske reinbeiteområdet». Dette følges opp videre i kapitlet og loven for øvrig, se allerede forslaget § 3 om «samiske regionale reindriftsområder» og «samiske reindriftsdistrikter». Begrunnelsen er i hovedsak at reindrift er mer enn beite. Grunnloven § 108 foreslås tatt inn, og arealvernet tydeliggjøres og styrkes i forslaget til § 1 annet ledd. I det nye tredje ledd heter det at loven skal fremme den samiske reindriftens selvstyre. Betonningen av at loven skal bidra til å bevare og utvikle samisk

tradisjonskunnskap, jf. forslaget § 1 fjerde ledd, er også et grunnleggende element som bygges ut i det videre lovforslaget.

Trollheimenloven foreslås i dagens situasjon videreført gjennom lovforslagets § 2 første ledd annet punktum. Reindriftslovutvalget drøfter i utredningens punkt 1.2.2 rettstilstanden i Trollheimen, og mener staten ved kjøp eller ekspropriasjon bør sørge for at reindriftsrett erverves for all fremtid fra grunneierne. I merknadene til § 3 (utredningens punkt 1.5.2) uttales også at Trollheimen-området skal inngå i det samiske reindriftsområdet.

Reindriftslovutvalgets prinsipale forslag vedrørende ILO-konvensjon nr. 169 er inkorporering gjennom menneskerettsloven § 2 nr. 6. Dette innebærer at ILO-konvensjon nr. 169, på linje med fem andre konvensjoner, skal gjelde som norsk lov og ved motstrid gå foran bestemmelser i annen lovgivning. I utredningens punkt 1.3.2 begrunnes dette blant annet med sammenligning med allerede inkorporerte konvensjoner og argumenter som har vært sentrale i lovforarbeider om inkorporasjon. Dersom dette ikke vedtas, er forslaget til reindriftslov § 2 annet ledd første punktum at reindriftsloven skal gjelde «med de begrensningene som følger av ILO-konvensjon nr. 169».

Som § 2 tredje ledd foreslår Reindriftslovutvalget en ny bestemmelse:

«Samisk reindrift skal i størst mulig utstrekning kunne utøve autonomi og egenforvaltning på nasjonalt, regionalt og lokalt nivå.»

Dette forslaget er både folkerettslig og internrettslig forankret.

#### Høringsuttalelser

*Beaskáđas – reinbeitedistrikt 41* uttaler om formålsbestemmelsen (§ 1) at det er vesentlig å få frem i forarbeidene at økologisk bærekraftig reindrift også skal hensyntas og vurderes i lys av klimaendringer og arealinngrep. Grunnloven § 108 bør veie tungt, og begrepet selvstyre må defineres tydelig. Det må vektlegges i forarbeidene at formålet med reindriftsloven er å verne om reindriften i sin helhet.

En *forskergruppe ved UiT Norges arktiske universitet* (prosjektet MONEC: Kari Anne Bråthen, Tove Aagnes Utsi, Maria Tuomi og Nigel Yoccoz) ønsker presisert hva som menes med økologisk bærekraft i formålsbestemmelsen. Det stilles spørsmål om hva som menes med beiteressurser og hvordan loven sikrer særskilt gode beiteområder. Forskergruppen betoner den nære tilknytningen til økosystemet gjennom hele året og det biologiske mangfoldet reindriftsarealene omfatter. Videre reises det spørsmål om tiltak for tilbakeføring av areal til reindriften samt tiltak for tilfeller der beitegrunnlaget gror igjen og blir vanskeligere å nytte. Etter deres oppfatning må både tradisjonell, vitenskapelig og lokal kunnskap inngå i vurderingene. Det må ikke uttrykkes splittelse mellom økologi og kultur.

*Jalgon-siidaen – reinbeitedistrikt 23 C* støtter utvalgets forslag til endring av § 1 annet ledd i formålsbestemmelsen (sikre og styrke vernet av reindriftsområdene) og viser blant annet til det alvorlige arealpresset og næringens begrensede ressurser til å arbeide med sakene. Ytterligere arealinngrep vil føre til at mange må slutte i næringen, noe som er i strid med SP artikkel 27.

*NOAH – for dyrs rettigheter (NOAH)* fremholder at dyrevelferd må nevnes innledningsvis i formålsbestemmelsen.

Dyrevelferd var også et tema på *høringsmøtet i Deatnu*. Møtedeltakere viste til tvangstellingene sist vinter, og at reindriften ikke bør settes i en slik situasjon igjen. Det som var bestemt av forvalterne, ble sist vinter gjennomført uansett hvordan situasjonen var. Slaktning av kalver påvirker også dyrevelferden. Hvert år blir simla fratatt kalven, og det påvirker simlene. Siidadriften tas det ikke hensyn til, det er slakteriene som feilaktig styrer politikken.

I tilknytning til dyrevelferd berømmer *Berit Anita Buljo Anti* utvalget for presiseringen av at rein ikke er tamdyr og derfor ikke kan kontrolleres på lik linje med husdyr. For henne er det heller ikke riktig å kalle reindriften for boazodoallu, men boazoealáhus. Hun oppfatter benevnelsen «boazodoallu» som fjøsdrift.

På *høringsmøtet i Guovdageaidnu* ble det uttrykt at kulturell bærekraft burde fremkomme først i

formålsbestemmelsen.

*Norske Samers Riksforbund (NSR)* mener alle de tre bærekraftmålene – økologisk, økonomisk og kulturelt – skal være gjensidig viktige mål. Hvert mål er bærende for helheten. Den reindriftsfaglige definisjonen av bærekraftig reindrift skal legges til grunn ved tolkningen av loven, slik utvalget forklarer med vuodđu som beskrives med ni pilarer (vedlegg 3 til utredningen). NSR er enig med utvalget i at denne konkretiseringen av reindriftsfaglig definisjon av bærekraftig reindrift også må få betydning ved rettsanvendelsen og viser til at máhttovuodđu er kunnskap som er overført fra generasjon til generasjon ved deltakelse og samarbeid mellom generasjonene. For å ha en bærekraftig samisk reindrift må loven legge til grunn denne kunnskapen som fundament for næringen.

NSR uttaler dessuten at det er en betydelig styrking at urfolks rettigheter blir inkorporert i loven ved at ILO-konvensjon nr. 169 tas inn i loven, og at det presiseres at loven skal anvendes i samsvar med folkerettens regler om urfolk og minoriteter. NSR er enig i at samisk reindrift i størst mulig utstrekning skal kunne utøve autonomi og egenforvaltning på nasjonalt, regionalt og lokalt nivå.

*Norges institusjon for menneskerettigheter (NIM)* mener SP artikkel 27 og ILO-konvensjon 169 bør gis større fotavtrykk i lovgivningen generelt, men har ikke tatt stilling til utvalgets konkrete forslag om hvordan dette kan løses.

Det har videre innkommet en rekke innspill som generelt eller konkret berører reindriften i Trollheimen.

*Lønset grunneierlag* (støttet av Trollheimen Søndre Beitelag, Storli Utmarkslag, Thorvald Storli og Hovden Sameie, Oppdal) forholder seg til Trollheimenloven, er kritisk til at grunneierne ikke har vært involvert og mener høring må skje i regi av departementet. *Lønset Bondelag* er på linje med Lønset grunneierlag og advarer mot at gamle konflikter vil kunne blusse opp igjen i området. *Oppdal Bondelag* uttaler i hovedsak det samme, og stiller seg bak *Norges Bondelag* med det synspunkt at forslaget bør avvises.

*Rennebu kommune* understreker behovet for langsiktige avtaler basert på det eksisterende rettsgrunnlaget, og at samisk reindrift i Trollheimen skal kunne foregå omtrent i samme omfang som tidligere og med samme arealgrunnlag som hittil. Rennebu kommune uttaler at det er uholdbart å basere et oppdatert rettsgrunnlag ensidig på samiske interesser som lovutvalget legger opp til, og uten å involvere grunneierne og deres organisasjoner fullt ut. Et eventuelt arbeid med rettsgrunnlaget må etter kommunens oppfatning skje i regi av departement og storting.

*Oppdal kommune* og *Rindal kommune* er i hovedsak samstemte med Rennebu kommune, men ser også behovet for oppdatering. Oppdal kommune forutsetter at Trollheimenloven videreføres også etter 2047. Rindal kommune ønsker at særskilte lovregler for reindrift i Trollheimen må bestå, men «ønsker ikke å innlemme sekundærområdene i beitegrunnlaget».

På vegne av *en gruppe grunneiere i Trollheimen* har advokat Inge Erlend Grøndalen gjort gjeldende at Reindriftslovutvalgets oppfatning av den historiske bakgrunnen i dette området ikke er riktig. Herunder vises det til Lappekommisjonens innberetning fra 1892 og Høyesteretts dom i Rt. 1981 s. 1215. Av Trollheimenloven og senere ekspropriasjon følger det ifølge denne uttalelsen at Trollheimen ikke er samisk reinbeitedistrikt basert på alders tids bruk. Reindriftslovutvalgets forslag om å utvide det samiske reindriftsområdet til å omfatte Trollheimen, jf. merknadene til forslaget § 3, vil derfor innebære et statlig inngrep i grunneierrettighetene. Det reises også spørsmål om samer i Trollheimen har rettigheter etter ILO-konvensjon nr. 169.

### **Sametingsrådets nærmere vurderinger av kapittel 1**

Sametingsrådet anser at Reindriftslovutvalgets forslag til kapittel 1 er et solid og konkret utgangspunkt for det påfølgende lovarbeidet.

Reindriftslovutvalget har presentert en forbedret formålsbestemmelse. Sametingsrådet mener det er bra at Reindriftslovutvalget foreslår å gjeninnta Grunnloven (§ 108) i reindriftsloven, for også her å synliggjøre at det samiske har et vern på grunnlovsnivå.

Sametingsrådet støtter Reindriftslovutvalgets forslag om at den reindriftsfaglige definisjonen av bærekraftig reindrift, beskrevet i ni forskjellige pilarer / vuodđu, skal være et fundament for den videre framstillingen av bærekraft (økologisk, økonomisk og kulturell bærekraft), samt at den gis en vesentlig plass i loven. Sametingsrådet mener det er nærliggende at enkelte av høringsinnspillene knyttet til økologisk bærekraft, vurderes tydeliggjort i merknadene til § 1. Ordlyden i en formålsbestemmelse bør ikke være for omfattende. Både økologisk bærekraft og dyrevelferd inngår for øvrig i den reindriftsfaglige definisjonen av bærekraftig reindrift.

At selvstyre inntas i formålsbestemmelsen, må anses som en lojal oppfyllelse av Norges folkerettslige forpliktelser. Det skjerpede fokuset på arealvern og tradisjonskunnskap er avgjørende.

Høringsinnspillene illustrerer konfliktlinjen i Trollheimen. Det faktum at Trollheimenloven i dagens situasjon foreslås videreført, jf. forslaget § 2 første ledd annet punktum, er et svar på dette. Sametingsrådet mener imidlertid det prinsipielt er riktig at dette området inkluderes i det samiske reindriftsområdet, slik utvalget også uttrykker i merknadene til forslaget § 3.

Styrking og synliggjøring av folkeretten i loven er viktig og nødvendig. Høyesteretts dom i Fosen-saken er ett eksempel på at man beklageligvis har måttet gå veien om folkeretten for å få gehør for legitime hensyn.

Reindriftslovutvalgets argumentasjon for inkorporering av ILO-konvensjon nr. 169 i menneskerettsloven er overbevisende.

Utvalgets forslag om å synliggjøre betydningen av autonomi og egenforvaltning er en rettslig oppdatering som Sametingsrådet støtter.

## **Om kapittel 2 – Reindriftsområder**

Dette kapittelet har bestemmelser som omhandler reindriftens bruk av reindriftsområder, vern av reindriftsområder, samt andres bruk av reindriftsområder. Reindriftslovutvalget foreslår å samle alle bestemmelser tilknyttet reindriftsarealer i ett kapittel. Etter gjeldende reindriftslov er disse bestemmelsene stykket opp i forskjellige kapitler.

Kapittelets første del tar for seg reindriftens bruk av arealer, og utvalget foreslår å få fram reindriftens mangfoldige bruk av arealer for å vise at det ikke bare er tale om beitearealer, noe som må få betydning ved vurderinger av arealenes verdi.

Bestemmelsene fra og med § 14 handler om vern av reindriftsområder og annen bruk av reindriftsområder. Utvalget har et stort fokus på arealvern, og foreslår, hovedsakelig med grunnlag i folkeretten, flere nye bestemmelser som konkretiserer reindriftsområder.

Utvalget foreslår en egen arealvernbestemmelse i § 14 med grunnlag i folkerettslige prinsipper og regler, slik som fritt og forhåndsinformert samtykke og vurdering av samlede virkninger. Utvalget foreslår også retten til gjenopprettelse (restitusjon § 15) av reindriftsområder som er fratatt reindriften uten deres frie og informerte forhåndssamtykke, noe som også har grunnlag i folkeretten. Det foreslås videre at det ikke skal gis adgang til å gi samtykke til forhåndstiltredelse ved ekspropriasjonsinngrep før inngrepets lovlighet er rettslig avklart. En egen bestemmelse om planarbeid foreslås, der det konkretiseres at samlede virkninger skal vurderes, reindriftsfaglig kunnskap skal vektlegges og at berørte reieiere har rett til å delta på alle stadier i planprosesser.

Når det gjelder elgjakt tilsvarende Reindriftslovutvalgets forslag i lovutkastets § 13 tredje og fjerde ledd forslaget fra mindretallet i Samerettsutvalget II i NOU 2007: 13. I det samiske reindriftsområdet på grunn eid av staten og Finnmarkseiendommen skal utøvere av samisk reindrift ha rett til deltakelse i elgjakten innenfor områder hvor de har rett til reindrift. For elgjakt som drives etter § 13 skal det ikke betales leie eller kortavgift.

I bestemmelsene om annen bruk (§§ 20-23) foreslår utvalget å likestille reindriften med andre interesser. Det følger av dagens reindriftslov § 63 at grunneier eller bruksberettiget ikke må utnytte sin eiendom i reinbeiteområde på en slik måte at det er til «vesentlig skade eller ulempe» for reindriftsutøvelsen i samsvar

med loven. Det åpnes for unntak fra denne regelen dersom det er tale om vanlig utnyttning av eiendom til jordbruk, skogbruk eller annen utnyttning av utmark til landbruksformål. Utvalget påpeker at dagens bestemmelse ikke er i tråd med servituttlova § 2 som oppstiller en generell regel om forskjellige rettighetshaveres bruk av samme areal. Det stilles dermed lavere krav til forskjellige rettighetshaveres bruk av reindriftsarealer, enn det gjøres for forskjellige rettighetshaveres bruk av andre arealer. Reindriftslovutvalget foreslår dermed å likestille reindriften med andre rettighetshavere, henviser til servituttlova og stryker ordet «vesentlig» i ordlyden i tråd med servituttlova. Utvalget mener det ikke er grunn til å stille lavere krav ved bruk av reindriftsområder sammenlignet med bruk av andre områder. Reindriftslovutvalgets forslag innebærer at de andre rettighetshaverne ikke skal utnytte sine rettigheter på en måte som er til urimelig eller unødvendig skade eller ulempe for reindriften, på samme måte som reindriften ikke skal være til urimelig eller unødvendig skade for grunneier eller bruksberettiget. Hensikten med å henviser til servituttlova i forslaget § 20 er ikke å forrykke balansen mellom de ulike rettighetshavergruppene i forhold til det som følger av alminnelige prinsipper, men at bestemmelsen klarere skal signalisere at det er tale om ulike grupper av likestilte rettighetshavere.

Når det gjelder bestemmelsen om hunder er blant annet hundelovens allerede gjeldende regler om sikring av hund der tamrein beiter, foreslått tatt inn også i ny reindriftslov, og videre en generell henvisning til ferdselsbestemmelsen.

#### Høringsuttalelser

*Hætta Girenjárgga/Gárnášša siida – reinbeitedistrikt 23 B* mener at trekkei mangler i § 7 (beite og opphold, årstidsbeiter og báikkít).

Det følger av høringsuttalelsen fra *Beaskáđas – reinbeitedistrikt 41* at det må komme fram i forarbeidene til § 9 (husvære) at det vektlegges hva reindriftsutøveren selv ser som behov i henhold til husvære, hytter o.l. innenfor sine egne beitearealer, uten at det gis myndighet til andre utenfra, utover berørte offentlige myndigheter, til å gi innspill i slike saker. Videre følger det av samme høringssvar tilknyttet forslaget § 10 (motorferdsel) at det må framkomme tydelig at det gis fortrinnsrett i barmarksperioden for siidautøvere med anlegg, hytter o.l, uten at det må søkes om dispensasjon for å ferdes i vernede områder til vedlikehold av gjerder, hytter og annet nødvendig arbeid.

*Hætta Girenjárgga/Gárnášša siida – reinbeitedistrikt 23 B* har kommentert forslaget om motorferdsel i § 10. De mener § 10 første ledd annet punktum – om at siidaandelens hjelpere må ha dokumentasjon på begrunnet kjøretillatelse fra siidastyreleder – kan bli vanskelig å praktisere, da siidaene i noen perioder ikke er i samme siida, f.eks. under kalvingstider. Forslaget bør endres til: «Kjøretillatelse skal være gitt av siidaandelsinnehaver tilhørende siidaen som har sin flokk i området.» De foreslår videre at «kan» endres til «skal» i lovforslagets § 10 annet ledd annet punktum, slik at nærmere regler om ferdsel i fredet område skal fastsettes ved forskrift av vedkommende forvaltningsmyndighet i samråd med det regionale reindriftsstyret og distriktsstyret.

Til forslaget § 12 (brensel og trevirke) mener *Hætta Girenjárgga/Gárnášša siida – reinbeitedistrikt 23 B* at andre nødvendige behov i reindriften må defineres bedre, og problematiserer siida og distrikt-forholdet i bestemmelsen. I *høringsmøtet i Måefie* ble denne bestemmelsen kritisert fordi det gjøres forskjell mellom lauvtre og bartre. I disse områder er det stort sett bare bartre, og retten til uttak av bartre har de mistet.

Om Reindriftslovutvalgets forslag vedrørende elgjakt (§ 13 tredje og fjerde ledd) uttaler *Karasjok elgjegerforening* at reindriften ikke har ervervet rettigheter til elgjakt. Alle kan i dag delta i ordinære jaktlag, og forslaget om at reindriften ikke skal betale leie eller avgifter vil skape unødig støy og splittelser i den samiske befolkningen. Lovforslaget er ifølge foreningen uetisk og ikke akseptabelt.

*Goahtegearret/Samenes Naturressursforbund og Leavvajohka ja Rástigáissá Sámesiida v/Thoralf Henriksen* mener det er svært alvorlig å foreslå endringer i reindriftsloven som vil favorisere reindriftsamer, som f.eks ved elgjakt. Det øvrige samiske samfunnet har aldri vært en trussel mot reindriften, og slik forskjellsbehandling vil skape konflikter i samiske samfunn.

*Lákkonjárga – reinbeitedistrikt 26* påpeker at reindriftsutøvere kan delta på like vilkår som øvrig befolkning, da elgjakt ikke anses som tradisjonell jakt- og kulturutøvelse i deres områder. *Porsanger kommune* nevner at elgjaktforslaget er «uten noen historisk begrunnelse».

Porsanger kommune presiserer videre i sitt hørings svar at de avventer med å realitetsbehandle saken, men nevner likevel at reindrifta uten noe historisk begrunnelse kan tildeles enerett til fiskevann og rett til å hugge skog, selv på privat eiendom.

Når det gjelder fiskerettigheter mener *Nils Jøran Eira* at bestemmelsen fortsatt bør tydeliggjøres, og påpeker at det bør komme fram at reineiere kan fiske i de områder de har rett til etter alders tids bruk og at slike rettigheter ikke kan begrenses av eksempelvis forskrifter.

I flere høringsinnspill uttrykker representanter for reindriften at de er positive til utvalgets forslag om styrking av arealvernet, og at det er et av de største behovene reindriften har i dag.

*Ittunjárga – reinbeitedistrikt 33 T* uttaler i sitt hørings svar at de er positive til at arealene skal få et bedre og større vern. *Dušnjárgga siida* påpeker også særlig arealvern av reindriftsområder som ett av utvalgets forslag som fører til positive forbedringer. Også *Jalgon-siida – reinbeitedistrikt 23 C* uttaler i sitt innspill at de støtter utvalgets forslag om å styrke arealvernet vesentlig og redusere muligheten til å gjøre inngrep. *Siidaen* uttaler blant annet at dagens situasjon er at beiteområder allerede er under meget stort press, og er bekymret for at ytterligere inngrep vil føre til at mange må avvikle sin reindrift, noe som vil være i strid med SP art. 27. *NSR* framholder at vern av naturmangfold er viktig for alle, men for reindrifta er vern i tillegg avgjørende fordi reindriftsbefolkningen som urfolk og minoriteter er avhengig av naturmangfoldet for i det hele tatt å kunne utøve reindrift. I tillegg løftes fritt og forhåndsinformert samtykke fram som en grunnstein i urfolksretten, som må ligge til grunn før det kan utføres inngrep i samiske områder. Vurdering av samlede virkninger nevnes også som viktig før inngrep kan gjennomføres, der reindriftsfaglig kunnskap må være det grunnleggende kunnskapsgrunnlaget og må utgjøre hoveddelen av vurderingen. *NSR* er dessuten positiv til utvalgets forslag om at det ikke skal være mulig å tillate utbygging før gyldigheten av en tillatelse er rettslig avklart. *Norges institusjon for menneskerettigheter (NIM)* uttaler at de ikke har tatt stilling til utvalgets konkrete forslag, men viser bl.a. til rapporten om menneskerettslig vern mot inngrep i samiske bruksområder fra 2022, der de anbefaler å vurdere om man bør tillate utbygging før gyldigheten av en tillatelse er rettslig avklart.

*NIM* uttaler videre at SP art. 27 og ILO-konvensjon nr. 169 bør gis større fotavtrykk i lovgivningen generelt, og at de i ovennevnte rapport har anbefalt myndighetene gjennom lovgivning eller andre reguleringer å tydeliggjøre de relevante vurderingstemaene etter SP art. 27 og ILO-konvensjon nr. 169.

*Simma Siida* har anført at loven bør åpne for at områder som tidligere har vært reinbeite, igjen kan åpnes for reindrift, selv om disse er privateide i dag. Bakgrunnen for dette er alders tids bruk. *Andøya* er nevnt som et eksempel.

*NOAH* er enig i utvalgets strykning av ordet «unødig» i forslaget § 22 (ferdsel og arrangementer mv.), og mener dette må gjelde også for andre punkter som gjelder velferd hos reinen. *Hætta Girenjárgga/Gárnássa siida – reinbeitedistrikt 23 B* mener luftingsplasser også må inngå i bestemmelsen.

*Kvensk finsk riksforbund* påpeker at det ikke er sagt noe om geit- og storfedrift, kun forholdet mellom sau og rein.

I *høringsmøtet på Værnes* ble det fra en representant for noen grunneiere uttrykt bekymring for at rettigheter til landbruket blir tilsidesatt med dette lovforslaget. Samtidig ble det sagt at landbruk og reindrift har mye de kan samarbeide om, eksempelvis hyttebygging som påvirker begge næringene.

### **Sametingsrådets nærmere vurderinger av kapittel 2**

Reindriftslovutvalget har gjort et grundig og godt arbeid med dette kapittelet.

Sametingsrådet vil påpeke at reindriftsloven har fokus på reindrift, og i en eventuell konflikt med andre interesser må alle anførte rettskilder tolkes.

Sametingsrådet er tilfreds med at Reindrifftslovutvalget i sitt forslag styrker arealvernet vesentlig og reduserer muligheten til å gjøre inngrep i reindrifftsarealene. Dessuten er det mange som stiller seg positive til arealvernet i høringsrunden. Behov for bedre arealvern er gjennomgående i hele reindrifften i Norge, og sametingsrådet mener at styrking av arealvernet er helt avgjørende for reindrifftens framtid. Sametingsrådet er også tilfreds med at Reindrifftslovutvalget nyanserer reindrifftens bruk av arealer, løfter verdien av samtlige bruksformål og at kontinuitet og sammenhengen mellom årstidsbeiter, báikkit og bruksformål betones. Dette er viktig ved framtidige vurderinger av eksempelvis inngrep i reindrifftsområder.

For å synliggjøre arealvernet ytterligere i loven mener sametingsrådet at kapitteloverskriften skal gi uttrykk for det, eksempelvis «Reindrifftsområder og reindrifftens arealvern».

Reindrifftslovutvalgets forslag om elgjakt, jf. lovutkastets § 13 tredje og fjerde ledd, er et tema der det er vektige argumenter på begge sider. Sametingsrådet har merket seg innvendingene som har kommet mot forslaget. Mye tyder dessuten på at den historiske reindrifftsbruken her varierer mellom nordlige og sørlige reindrifftsområder, uten at det er mulig å trekke noe klart geografisk skille. I en reindrifftslov som gjelder hele landet synes forslaget fra flertallet i Samerettsutvalget II å være et riktig og viktig skritt. Det innebærer at reindrifftsutøvere anses som innenbygdsboende i kommunene de utøver sin virksomhet:

«Ved reguleringer av deltakelsen i elgjakten i det samiske reinbeiteområdet på grunn eid av staten, Finnmarkseiendommen og Hålogalandsallmenningen, skal utøvere av samisk reindrifft anses som innenbygdsboende både i den kommunen hvor de er bosatt og i den eller de kommunene hvor de ellers driver lovlig reindrifft.»

Reindrifftslovutvalgets forslag om å tydeliggjøre relevante vurderingstemaer etter folkerettslige regler om urfolk og minoriteter er sametingsrådet enig i, og dette er også noe Norges institusjon for menneskerettigheter (NIM) har anmodet staten om å gjøre i rapporten «Menneskerettslig vern mot inngrep i samiske bruksområder».

Utvalgets forslag om retten til gjenopprettelse av reindrifftsområder (restitusjon § 15) ser Sametingsrådet positivt på.

Sametingsrådet slutter seg til Reindrifftslovutvalgets forslag om at det ikke skal være adgang til å tillate utbygging før gyldigheten av en tillatelse er rettslig avklart. En slik lovfestelse er nødvendig for å effektivisere og realisere vernet av reindrifftsområder, samt folkerettens regler om urfolk og minoriteter. Utbygging av vindkraftverk i Fovsen njaarke er et eksempel som viser hvilke ødeleggelser en forhåndstiltredelse kan føre til. Det ble i saken gitt tillatelse til utbygging før gyldigheten var rettslig avklart. I oktober 2021 kom Høyesterett fram til at reindrifftsutøveres menneskerettigheter ble brutt ved etablering av vindkraftverket. Nå, nærmere et og et halvt år etter, har staten fortsatt ikke rettet opp i menneskerettighetsbruddet.

Videre ser Sametingsrådet også positivt på at Reindrifftslovutvalget i sitt forslag sikrer og styrker samisk tradisjonskunnskap om reindrifft i arealforvaltningen. Også dette er en viktig styrking av samisk reindrifft og den tradisjonelle kunnskapen om reindrifft.

Når det gjelder bestemmelsene om annen bruk (§§ 20–23) stiller Sametingsrådet seg positivt til utvalgets vurderinger. Sametingsrådet er positivt til at utvalget likestiller reindrifften med andre rettigheter og interesser når det gjelder bestemmelsen om utnyttning av eiendom i reindrifftsområder.

### **Om kapittel 3 – Almennelige regler om utøvelse av reindrifft**

Dette kapittelet består av bestemmelser om utøvelse av reindrifft, tilsyn, innsyn, behandling av andres siidaers rein, samt skilling. Reindrifftslovutvalget foreslår her én endring av gjeldende reindrifftslov. I bestemmelsen om tilsyn foreslås en tilføyelse som presiserer at reinen skal holdes under tilsyn for å hindres å komme utenfor beiteområdet *siidaens medlemmer har rett til å bruke*.

### **Høringsuttalelser**

NOAH påpeker i sin høringsuttalelse at tilsyn også må innebære tilsyn med dyrenes helse og velferd, og at dyrevelferdsloven § 24 bør tydeliggjøres her. De mener videre at ordlyden i paragrafen må endres for å sikre tamreinen beskyttelse mot skader og andre påkjenninger.

*Beaskáđas – reinbeitedistrikt 41* viser til at ordet «skal» blir brukt gjennomgående i kapittel 3, og at det bør vurderes om det skal brukes så ofte da det forplikter mer enn nødvendig med tanke på at loven skal virke mer i henhold til tradisjonelle sedvanerettslige prinsipper.

*Hætta Girenjárgga/Gárnášša siida – reinbeitedistrikt 23 B* mener det ikke er hensiktsmessig at regler om innsyn og behandling av andre siidaers rein gis i distriktets bruksregler, da disse ikke er offentlige for andre og det ikke er i henhold til tradisjonskunnskap å nedfelle skriftlige regler for det som er skikk og bruk i reindriften. De foreslår også en strykning i lovteksten om tilsyn slik at den blir mer konkret.

### **Sametingsrådets nærmere vurderinger av kapittel 3**

Med disse bestemmelsene er det prinsippene for god reindriftsutøvelse som blir nedfelt i reindriftsloven, og kapittelet omhandler sterke tradisjoner blant reieneierne som er viktige for en god og velordnet reindrift. Sametingsrådet mener det er viktig at disse er nedfelt i loven, og støtter Reindriftslovutvalgets forslag om å videreføre dette i reindriftsloven.

### **Om kapittel 4 – Merking av rein og registrering av reinmerke**

Dette kapittelet består av lovparagrafer knyttet til merking av rein. Rett til å eie rein og rett til reinmerke er av overordnet betydning og framkommer av lovens første kapittel. Reindriftslovutvalget foreslår én realitetsendring i forhold til dagens lov knyttet til registrering og sletting av merke som har en slik form at forveksling eller misbruk kan finne sted, der Reindriftslovutvalget foreslår at reinmerkets rettighetshaver skal gis anledning til å komme med forslag til nytt merke.

Videre har lovutvalget gjort en vurdering av innføringen av obligatorisk individmerking, en lovendring som ennå ikke er satt i kraft. Reindriftslovutvalget støtter ikke obligatorisk individmerking, og viser til at den aktivt vil svekke samisk kultur, tradisjon og sedvane i reindriften.

#### **Høringsuttalelser**

Mange av høringsuttalelsene er positive til at lovutvalget ikke støtter individmerking og slutter seg til lovutvalgets vurderinger av dette.

En av uttalelsene, *Berit Anita Buljo Anti*, mener at ommerking burde vært utredet nærmere, og foreslår en egen nemd for å fastslå ommerking og eierskap til ukjente rein.

*NOAH* viser i sin høringsuttalelse til at merking med rein skal skje i henhold til bestemmelsene i loven om dyrevelferd, og at dette innebærer at merkingen ikke skal påføre reien smerte, frykt eller stress. *NOAH* mener derfor at knivmerking skal forbys.

*Hætta Girenjárgga/Gárnášša siida – reinbeitedistrikt 23 B* mener § 34 om merkenemnd og klagenemnd er uklar. Siidaen viser videre til at reinmerket er en reindriftsutøvers identitet og ikke skal kunne slettes før siidaen og eieren av reinmerke har gitt samtykke til det. Siidaen mener at § 37 om utfyllende bestemmelser om reinmerker kan strykes.

Også *Simma siida* er kritiske til at et reinmerke kan slettes etter 4 år, da det er et vilkår for å eie rein at disse inngår i en siidaandel og det innebærer at man er prisgitt siidaandelsleders reindriftsmelding.

*NSR* uttaler at reinmerker er en del av siidaer og slekters tilknytning og kulturarv, og at reindriften selv skal kunne avgjøre hvordan merkene forvaltes. *NSR* mener at merker som ikke brukes lenger må kunne være tilgjengelige for innsyn, i stedet for sletting slik forslaget legger opp til.

### **Sametingsrådets nærmere vurderinger av kapittel 4**

Sametingsrådet viser til den reindriftsfaglige definisjonen av bærekraftig reindrift, der mearkavuodđu/merkegrunnlaget er en av grunnpilarene. Her framkommer det at den tradisjonelle merkemåten oppfyller flere funksjoner:

«Det er en markering av eierforhold som følger reinen gjennom hele livet og er observerbar for alle med ferdigheter og kunnskaper i lesing av øremerker. Dette bidrar til en åpen informasjonsflyt om tilstedeværelse av ulike eieres rein i terrenget, og andres flokker, og det gjør det enklere for eierne å ha oversikten og kontrollen over egne rein.»

Reindriftslovutvalget foreslår én realitetsendring i dette kapittelet. Når det gjelder obligatorisk individmerking slutter sametingsrådet seg til Reindriftslovutvalgets vurderinger.

Reinmerke, reinmerkesystemet og merking er fagkunnskap, men også reindriftssamisk kultur, sedvane, identitet, samfunnsordning og en viktig del av samfunnslivet. Når det gjelder dyrevelferd i forbindelse med merking av rein, er sametingsrådet av den oppfatning at den tradisjonelle merkingen ivaretar dette på en god måte.

Reinmerket er sterkt knyttet til den enkelte reineiers identitet. Sametingsrådet merker seg høringsuttalelsene knyttet til forvaltning og sletting av reinmerker, og vil ta med disse innspillene i det videre arbeidet.

### **Om kapittel 5 – Reindriftens organisering - siida og distrikter**

Reindriftslovutvalget foreslår i store trekk å videreføre bestemmelsenes innhold i dette kapittelet.

Reindriftslovutvalget foreslår å endre rekkefølgen på bestemmelsene om siida og distrikt. Etter dagens reindriftslov er bestemmelsene om distrikt plassert først i kapittelet, mens siidabestemmelsene kommer til slutt. Reindriftslovutvalget foreslår omvendt rekkefølge, for å belyse siidaens betydning i reindriften på en bedre måte.

Reindriftslovutvalget foreslår at distriktsstyret hovedsakelig skal ta for seg eksterne forhold, mens siidastyrer hovedsakelig håndterer de interne forholdene. Det er imidlertid ikke vanntette skott mellom disse forholdene. Utvalget foreslår også å oppheve begrensningen av antall siidaer i distriktsstyret (har distriktet flere enn syv sommersiidaer, skal styrevervet gå på omgang, jf. gjeldene § 43 annet ledd fjerde punktum). Utvalget mener at alle siidaer skal være representert til enhver tid for å kunne ivareta sine rettigheter.

Det foreslås også av utvalget at det skal tas hensyn til kjønnsmessig balanse i distriktsstyret, tilsvarende offentlige råd og styrever.

Utvalget foreslår også at på siida- og distriktsårsmøtet skal siidaandelsleder og sideordnet rekrutteringsandel ha stemmerett, der de har en stemme hver.

Utvalget foreslår videre endringer i meklingsordningen, blant annet med bakgrunn i reindriften tradisjonelle mekling. Utvalget foreslår eksempelvis at partene selv oppnevner en person til å gjennomføre meklingen, i motsetning til dagens regel om at statsforvalter eller Reindriftsstyret utpeker mekler. Partene kan også velge meklere fra et fagkyndig meddommerutvalg som skal inneha forståelse og kunnskap om samisk kultur, samiske språk, reindrift og samisk kommunikasjonsform. Dersom meklere velges fra det fagkyndige meddommerutvalget, skal staten dekke kostnaden til meklere.

#### **Høringsuttalelser**

*Hætta Girenjárgga/Gárnášša siida – reinbeitedistrikt 23 B* mener blant annet at en siida kan være en person, og at det ikke vil være behov for reindriftdistrikter da det er siidaen som har opparbeidet seg rettigheter etter alders tids bruk. De mener også at distriktsstyret kan byttes ut med siidaenes sommer- og høststyre, da siidaen allerede har de samme oppgaver. De foreslår også å stryke ut bestemmelsen om siidafond, og at det offentlige skal dekke en siidas administrative kostnader, ettersom den offentlige forvaltningen av siidaens ressurser har ført til kostnadene (bruksregler, distriktsplaner, vern av arealer m.m.). I bestemmelsen om distriktsårs møte foreslår de at dette skal byttes ut med siidaenes fellesstyre, og bestemmelsen om distriktsårs møtets saker og myndighet punkt 3, 10 og 11 endres fra å «avgi uttalelse» til å kunne vedta.

På *høringsmøtet i Måefje* ble forslaget om kjønnsmessig balanse i distriktsstyret tatt opp. Det ble uttalt at dette er noe reindriften har etterstrebet. Det som erfares er at det er vanskelig å oppfylle dette kravet, da

eksempelvis det ene kjønn allerede har mange oppgaver og at de kan bli tvunget til merarbeid bare pga. at de tilhører det kjønn som er i mindretall.

På *høringsmøtet i Guovdageaidnu* ble det uttalt at det er problematisk at det kun er siidaandelen som har stemmerett i siida- og distriktsårsmøte. Det vil begrense de andre siidda-olbmot (menneskene i siidaen) sine muligheter til å være med i siidaens/distriktets saker, og det ble særlig påpekt at tidligere aktive reindriftsutøvere som gjerne er eldre, ikke lenger har mulighet til å være med i avgjørelsene som fattes av siidaen/distriktet.

*Dušnjárgga siida* viser til siidaenes tradisjonelle interne styringsmodell og at utvalgets forslag virker å ha tilsidesatt denne modellen og heller valgt en styringsmodell med flertallsvedtak hentet fra reindriftsloven fra 1978 og 2007. De viser til at beslutningstakingen alltid har vært gjort i konsensus (*ráđđadallan ja soahpan*), dvs. samtlige siiddaolbmot/goađit (siidamedlemmer/enheter) i siidaen har i felleskap blitt enig om avtalebaserte beslutninger. De mener også at i områder hvor beiteområdene brukes vekselvis av flere siidaer, må det samtidig gjennomføres en statlig finansiert prosess hvor tradisjonell siidasystem gjenopprettes og siidaer tilbakeføres egne, sedvanemessige beiteområder.

På *høringsmøtet i Måefie* ble det nevnt at det bør komme tydelig fram i loven at regler om siidaer gjelder for distrikter i de områder der det kun er distrikter og ingen siidaer.

På samme høringsmøte ble det uttalt at reglene tilknyttet mekling (og reindriftsdomstolen) er et spennende forslag, og at dette har manglet i reindriften.

#### **Sametingsrådets nærmere vurderinger av kapittel 5**

Sametingsrådet mener at reindriften organisering i distrikter og siidaer er en hensiktsmessig måte å løse dette på. Lovutvalgets vurderinger tilknyttet likestilling ser sametingsrådet positivt på.

Sametingsrådet er videre positiv når det gjelder blant annet styrking av siidaens posisjon i loven, samt styrking av samisk kulturell forståelse og kunnskap i meklingsordningen.

Sametingsrådet merker seg høringsuttalelsene, og disse vil bli tatt med i den videre prosessen.

#### **Om kapittel 6 – Siidaandeler**

Reindriftslovutvalget foreslår å videreføre siidaandelen som en sentral enhet i den familiebaserte reindriften. Lovutvalget viser til at ordningen i stor grad reiser spørsmål som er tilknyttet det materielle innholdet i de interne reglene om reindriften. Utvalget er av den oppfatning at siidaandelsordningen i utgangspunktet kan være en hensiktsmessig måte å organisere reindriften på, under forutsetning av at den ivaretar den samiske reindriften. Lovutvalget foreslår således endringer i bestemmelsene om siidaandelen slik at den samiske reindriften skal ivaretas, blant annet gjennom krav til at leder av siidaandel må være aktiv reineier og bosatt i reindriftsområdet.

Videre foreslår Reindriftslovutvalget en innskrenkning av personkretsen som en siidaandelsleder kan overføre siidaandelen til uten godkjenning av de øvrige siidaandelsledere. Overføring som krever godkjenning av siidaens øvrige siidaandelsledere innskrenkes ved at dersom fratredende siidaandelsleder ikke har familie eller familien ikke ønsker å overta andelen, skal den fortrinnsvis overføres til de med tilhørighet til siidaen.

Lovutvalget foreslår mer forutsigbare regler for etablering av siidaandel for de aktive reindriftsutøvere som allerede har en viss størrelse på sin reinflokk og har en vesentlig del av inntekten sin fra reindriften. De skal som hovedregel ha rett til siidaandel. Det skal imidlertid tas hensyn til siidaens fastsatte reintall, og det er fortsatt slik at eksisterende siidaandelsledere beslutter om nye siidaandeler skal kunne etableres, etter forslaget med to tredjedels flertall.

Reindriftslovutvalget foreslår en ny bestemmelse om aktivitetsplikt for siidaandelsledere. Leder av en siidaandel må være en reindriftsutøver som har reindriften som hovednæring og deltar i alle sider av det daglige arbeidet med reindriften. Utvalget foreslår også en ny bestemmelse om fordeling av arbeidsplikter og

investeringer som skal gjelde dersom siidaandelsledere i en siida ikke avtaler noe annet. Av denne bestemmelsen følger blant annet at dersom en siidaandelsleder ikke overholder sin arbeidsplikt, kan de øvrige siidaandelsledere i siidaen beslutte at vedkommende ikke kan ha sin rein i siidaen, noe som er en kodifisering av en praksis som allerede eksisterer i reindriften.

Reindriftslovutvalget foreslår å oppheve bestemmelsene i dagens reindriftslov om avvikling av siidaandel dersom reintallet har vært under 50 rein i over fem år.

#### Høringsuttalelser

Mange fra reindriften har både gjennom skriftlige innspill og på høringsmøtene påpekt at siidaandelsordningen gir urimelige utslag internt i siidaene. Flere høringsuttalelser tar opp problematiske aspekter knyttet til siidaandelen. Det pekes på av flere at siidaandelsordningen ikke er i tråd med tradisjonell reindrift, og at den er i strid med de rettigheter man har som reineier. Flere av uttalelsene tar til orde for at ordningen må avvikles.

På *høringsmøtet i Guovdageaidnu* ble det uttalt at siidaandelsordningen svekker reindriften selvstyre, og bearašdoallu og báikedoallu ble påpekt. Det ble foreslått å stryke siidaandelsordningen og kun stille en aktivitetsplikt til reindriftsutøvere. På *høringsmøtet på Værnes* ble det uttalt at siidaandelen fører til splittelser i familier, der familien ikke har noen rettigheter og at reindriften blir svakere med kun siidaandeler (færre folk i reindriften).

*Dušnjárgga siida* viser til at lovutvalget med sitt forslag om å opprettholde siidaandelsordningen, ikke forholder seg til dagens og fremtidens realiteter om at mange siidaer/distrikter allerede har eller vil få rekrutteringsutfordringer om få år. *Dušnjárgga siida* mener rettighetshavere i en siida og rekruttering av nye medlemmer skal være basert mest mulig på tradisjonelt siidasystem, samisk rettsforståelse og gjeldende rettspraksis i Norge. I høringsuttalelsen fra *Dušnjárgga siida* foreslås det at samtlige som kan fremvise opparbeidede rettigheter, har rett til å etablere reindrift i siidaen. Denne siidaen foreslår videre at ved rekruttering av nye siidamedlemmer utover de som har opparbeidede siidarettigheter, må det søkes å få tilslutning etter avtale med samtlige eksisterende medlemmer.

*Simma siida* viser til at siidaandelsordningen er diskriminerende, både innad i samme familie og ved at familier kan utraderes fra reindriften. Siidaen viser videre til at ordningen ikke har noen parallell i andre land det drives samisk reindrift og er i strid med ILO 169 (art. 5) og SP (art. 25, jf. også art. 27).

*Lena Susanne Gaup* uttaler at siidaandelen ikke har eksistert tradisjonelt i den samiske reindriften, og at den forskjellsbehandler reineiere/reindriftsutøvere med hensyn til hvem som kan arbeide med rein som et levebrød og få plass i reindriftnæringen.

Videre blir det foreslått i flere høringsuttalelser – *Simma siida*, *Lena Susanne Gaup*, *Elen Solbritt Utsi* – at alle reineiere som kan dokumentere produksjon skal være tilskudsberettigede.

*Berit Anita Buljo Anti* mener at en annen ordning enn siidaandeler burde vært utredet, og problematiserer ordningen i forhold til reintall. Hun viser videre i sin uttalelse til at siidaandelen er blitt en omsettelig vare som det er knyttet store pengeverdier til, og påpeker problematiske forhold knyttet til dødsfall og arv.

Noen av høringsuttalelsene foreslår ikke en avvikling av siidaandelsordningen, men peker på andre aspekter. *Beaskáđas – reinbeitedistrikt 41* foreslår å stryke aktivitetskravet, samt av likestillingshensyn sløyfe bestemmelsen om at siidaandelsleder må være aktiv, og videre å fjerne kravet om vesentlig inntekt fra reindrift for å kunne etablere ny siidaandel. *Hætta Girenjárgga/Gárnášša siida – reinbeitedistrikt 23 B* sier i sin høringsuttalelse at ved etablering av siidaandel slik Reindriftslovutvalget har foreslått, må det presiseres hva som menes med siida, samt at ved etableringen må reintallet tas fra familiens reintall og ikke andre familiers. Videre uttaler siidaen om arbeidsplikt at det må vurderes hva det innebærer i forhold til en persons sedvanerett i siidaen. Kan de øvrige siidaandelsledere beslutte at en annen siidaandelsleder som ikke overholder arbeidsplikten, ikke kan ha sine rein i siidaen? Videre påpekes det at det er siidaen som skal påse at siidaandeler avvikles. Denne siidaen viser også til forslaget om at melding om reindrift skal sendes to styreorganer, og at dette ikke ivaretar personvern.

### **Sametingsrådets nærmere vurderinger av kapittel 6**

Sametinget har både i forkant av opprettelsen av Reindriftslovutvalget, underveis i lovutvalgets arbeid og etter at lovutvalget la fram sitt forslag fått klare tilbakemeldinger fra reindriftnæringen om at ordningen med siidaandeler ikke ivaretar reindriftsutøveres rettigheter, samt at det skaper mange problematiske forhold internt i siidaene. For eksempel har NRL i sitt innspill til sametingsmeldingen i 2016 vist til at det i reindriftnæringen er en oppfatning om at lovverket har bidratt til å endre det tradisjonelle samiske siidasystemet i negativ retning, blant annet ved at loven er i ferd med å rokke ved reindriftenes tradisjonelle struktur som en familiebasert næring. NRL påpekte at det er en oppfatning om at loven har bidratt til en intern uro ved at siidaandelssystemet favoriserer og forskjellsbehandler reineiere. Sametingsrådet merker seg at det ikke har kommet noen innspill, verken skriftlig eller i høringsrundene, som eksplisitt støtter videreføring av siidaandelsordningen.

I sametingsmelding om reindrift (2016) framkommer det at Sametinget mener at siidaandelen som institusjon ikke har noe grunnlag i reindriftenes tradisjonelle organisering, men er et uttrykk for behov for klare regler om hvem som er ansvarlig for driften, både innad og overfor omverdenen. Sametinget viser i meldingen til at det ikke er gjort en nærmere drøfting av siidaandelen i lys av de kulturelle aspektene ved å eie rein, eller andre rettslige grunnlag. Videre slår Sametinget i reindriftsmeldingen fast at det med hensyn til reindriftsrettighetene ikke er noen forskjell mellom siidaandelsleder og andre reineiere i siidaandelen, og man ser derfor et behov for at siidaandelenes stilling og rolle vurderes nærmere.

Det kommer ikke fram av Reindriftslovutvalgets forslag til endret reindriftslov om de har vurdert alternativer til siidaandel, og heller ikke hvorvidt siidaandelsordningen ivaretar den enkelte reineiers rettigheter i tilstrekkelig grad. Sett i sammenheng med de mange uttalelsene om at siidaandelsordningen ikke fungerer etter intensjonene og medfører en ødeleggelse av de tradisjonelle strukturene i næringen, tilsier dette at Sametinget (og organene i lovprosessen) må ta på alvor signalene fra næringen selv, og ta dette med seg videre i lovprosessen. Det er derfor behov for at siidaandelsordningen vurderes grundigere.

Det følger av vuoigatvuođavuodđu – rettsgrunnlag, som er en del av bærekraftig reindrift som har grunnlag i reindriftsamisk kunnskap og erfaring, at:

«Tradisjonelt har det dreid seg om noe som kan framstilles som et tosidig forhold, nemlig et kunnskaps- og ferdighetsgrunnlag for å kunne utføre generelle og kjønnsespesifikke oppgaver i hushold og siida og et materielt grunnlag for å etablere en næringsutøvelse eller levevei. Det er et gjensidig forhold mellom disse verdiene, der opprettholdelsen av det ene betinger det andre. Det handler om eierskap til rein (eallovuodđu) og reinmerke (mearkavuodđu), rett til å tilegne seg kunnskaper og ferdigheter (máhttovuodđu), rett til i voksen alder å danne et selvstendig familieforetak og drive selvstendig (báikevuodđu og birgenvuodđu), rett til å forbli medlem i siidaen som en er født i, eller rett til å knytte seg til en annen siida (vuodđoolbmot og siidavuodđu).»

Når man legger dette til grunn, innebærer det at reindriftsamer med rettigheter i en siida, har en rett til å etablere reindrift i en siida. I dagens reindriftslov, og også i lovutvalgets forslag, er det bare gjennom konsesjon (siidaandel) – altså en tillatelse fra myndigheter – at man kan realisere sine reindriftsrettigheter fullt ut. Dette innebærer at det foreligger avvik mellom det underliggende vuoigatvuođavuodđu – rettsgrunnlaget, samt opparbeidet rett til å utøve reindrift gjennom alminnelige selvstendige rettsgrunnlag (f.eks. hevd og alders tids bruk), og de muligheter gjeldende reindriftslov og Reindriftslovutvalgets forslag reelt sett legger opp til.

Siidaandelsordningen har skapt mange utfordringer knyttet til den indre dynamikken i siidaen. Primærformålet for staten med driftsenheter/siidaandeler har vært å føre etableringskontroll. Reindriftslovutvalget av 2001 begrunnet også siidaandelsordningen slik, og uttalte at det forelå et press for å etablere seg i næringen. Dette er nødvendigvis ikke tilfellet i dagens situasjon, der det i mange områder allerede er eller vil være rekrutteringsutfordringer i nær framtid. Generelt sett blir det født stadig færre barn, og dette gjelder også i reindriftsfamiliene. Problemstillingen overetablering er dermed ikke lenger like aktuell som tidligere.

Etableringskontrollen har derimot over tid ført til en uønsket struktur i reindriften i flere områder, der aktive og kompetente reindriftsutøvere ikke har samme rettigheter som de med siidaandeler. Når det i tillegg er en del siidaandeler som innehas av såkalte passive reindriftsutøvere, fører dette til utfordringer knyttet til det daglige arbeidet. Reindriftslovutvalget har i sin utredning problematisert dette, og foreslår å stille krav om at

siidaandelsledere skal være aktive reindriftsutøvere. Sametingsrådet mener det er viktig at man i loven tydeliggjør at reindriftsrettighetene også innebærer plikter, og at det å unnlate å bidra til fellesskapet kan medføre konsekvenser.

Sametingsrådet mener imidlertid det er problematiske forhold knyttet til siidaandelsordningen som Reindriftslovutvalget i sin utredning ikke har drøftet, noe som høringsuttalelsene gir tydelig uttrykk for. Det er ikke foretatt en nærmere drøfting av siidaandelen i lys av for eksempel de kulturelle aspektene eller rettslige grunnlag ved å eie rein, slik Sametingsmelding om reindrift fra 2016 la opp til. Sametingsrådet mener derfor at det må vurderes nærmere hvordan enkeltpersoners tilknytning til siida skal organiseres i reindriftsloven, slik at den ivaretar de rettigheter man har som reineier og som er i tråd med samiske sedvaner og rettsoppfatninger.

Tradisjonelt i reindriften varierer både reintall og personell over tid, og en ordning for intern organisering av reindriften må derfor ivareta denne dynamikken for at næringen skal være bærekraftig over tid. I tillegg til ovennevnte forhold, mener sametingsrådet det er viktig at en ordning også ivaretar følgende elementer:

- Siidaen er et arbeidsfellesskap der fellesskapet utgjør en viktig ressurs.
- Alle reineiere inngår i en siida.
- Siidaen er avhengig av at det er aktive reindriftsutøvere som jobber full tid med reindriften.
- Det vil variere over tid hvor mange og hvilke familier som har aktive reindriftsutøvere, og det må tas høyde for denne dynamikken for å sikre bærekraftig reindrift over tid.

Sametingsrådet konstaterer med grunnlag i høringsuttalelsene at det er behov for at siidaandelsordningen følges opp, og at en påfølgende prosess må igangsettes.

### **Om kapittel 7 – Bruksregler og reintall**

Reindriftslovutvalget påpeker at bruksregelordningen er et relativt nytt konstruert verktøy som kom inn i reindriftsloven av 2007, for å kunne forvalte reindriften. Utvalget har foreslått at den reindriftsfaglige definisjonen av bærekraftig reindrift skal være sentral, samt at reindriften tradisjonskunnskap legges til grunn for loven, lovanvendelsen, bruksregler, herunder også reintall. Det foreslås at bruksreglene ikke skal ha samme karakter som i gjeldende lov. Bruksreglene skal først og fremst fungere som et verktøy for siidaens selvstyre, og føre til en velordnet reindrift hvor bærekraftvurderingen skjer ut fra et mer helhetlig grunnlag, der reindriften tradisjonskunnskap har større plass. Lovutvalget har foreslått å sløyfe sanksjonsbestemmelsen i gjeldende § 77 knyttet til avgift ved brudd på bruksregler. I forslaget tydeliggjøres det at bruksreglene skal synliggjøre bruken av siidaenes ressurser i distriktet, være interne regler for siidaene og distriktet, avklare bruken av beiteområdene mellom siidaene og sikre ivaretagelse av den enkelte siidaens bruk og drift av ressursene.

Reindriftslovutvalget er av den oppfatning at det er et stort behov for endringer i reglene som omhandler reintall. Reglene tar ikke tilstrekkelig hensyn til reindriften utfordringer i sin helhet, spesielt knyttet til arealinngrep, annen arealbruk, rovdyrta og mangelfulle og manglende prosesser rundt avklaringer om beitebruk, beitetider og beiterettigheter. Utvalget foreslår endringer i reglene om reintall og reintallsreduksjon. Ved reintallsreduksjon skal en siidaandels reintall fra de fem siste forutgående år legges til grunn når nytt reintall fastsettes. Det foreslås videre å styrke unge, aktive reindriftsutøvers stilling ved reintallsreduksjon. Aktive reindriftsutøvere som har mindre enn 200 rein og er under 35 år, er unntatt fra forholdsmessig reduksjon av reintall. Utvalget foreslår også at det skal være mulig med midlertidig økning av reintall i en siidaandel i forbindelse med inngåelse av ekteskap eller ved oppløsning av ekteskap. Reintallet skal da tilpasses innen fire år.

#### Høringsuttalelser

*Beaskáđas – reinbeitedistrikt 41* uttaler at kapittel 7 om bruksregler og reintall bør vurderes opp mot grunnleggende prinsipper etter menneskerettigheter med mer.

Om bruksregler sier *Hætta Girenjárga/Gárnášša siida – reinbeitedistrikt 23 B* at disse bør bygges på bærekraftmålene i sammenheng.

Forslaget om at siidaene utarbeider bruksreglene støttes av flere høringsinstanser. Det påpekes imidlertid at det i nåværende lov ikke finnes verktøy for å sanksjonere de som ikke ønsker å forholde seg til bruksreglene.

*Dušnjárgga siida* mener at internstyringsmodellen i siidaene skal være basert på samisk tradisjonell siidamodell og ikke den som den norske staten har påtvunget samisk reindrift. Siidaen viser til at lovutvalget ser ut til å ha tilsidesatt siidaenes tradisjonelle styringsmodell og heller valgt en styringsmodell med flertallsbeslutninger hentet fra tidligere reindriftslovgivning. Hovedprinsippet i loven må derfor være tradisjonell siidastyringsmodell.

NSR uttaler at forslaget om å skjerme aktive reineiere under 35 år med mindre enn 200 rein fra reintallsreduksjoner, er viktig. *Lákkonjárga – reinbeitedistrikt 26* foreslår at ved siidaens utarbeidelse av reduksjonsplan eller ved forholdsmessig reduksjon (forslagets § 67), skal reduksjonskravet stoppe når reintallet kommer ned til 200. Andre høringsinstanser er positive til at siidaen kan avgjøre reintallet selv, ikke distriktet, og påpeker at tradisjonskunnskap her er sentralt. *Dušnjárgga siida* anbefaler Sametinget å vurdere på nytt om høyeste reintall hører til i lovverket, og viser til forvaltningspraksis om at reindriftsbefolkningen trues med tvangsslakting, store bøter og fengselsstraff ved noen rein i overtall. Det anbefales å gjøre reintall til et internt anliggende.

På *høringsmøtet på Værnes* ble det uttrykt tvil om reindriften selv kan fastsette reintall. På *høringsmøtet i Deatnu* ble det uttalt at etter tradisjonell reindrift var det aldri tale om reintall. Likevel klarte reindriften å holde reinflokkene på en størrelse som områdene bærer. I dag bestemmes dette ved dommer, og det inngår ikke i reindriftskulturen. Angående fastsetting av reintall basert på de fem siste år, påpekes det av *Berit Anita Buljo Anti* at de nåværende reintall er fastsatt etter en prosess som er ansett mangelfull. På *høringsmøtet i Måefie* framkom at i områder i Nordland med sterkt rovdyrtrykk, har reintallet de siste fem år vært veldig lavt. Som følge av dette vil reintallet de siste fem år gi et galt bilde av hvor mye rein det er beitegrunnlag for.

#### **Sametingsrådets nærmere vurderinger av kapittel 7**

Sametingsrådet støtter Reindriftslovutvalgets standpunkt om at det er et stort behov for endring i reglene tilknyttet bruksregler, og gir sin tilslutning til hovedhensynene bak de foreslåtte endringene i kapittel 7.

I likhet med Reindriftslovutvalget ser også sametingsrådet det som viktig at den reindriftsfaglige definisjonen av bærekraftig reindrift er sentral, og at reindriften tradisjonskunnskap legges til grunn for bruksregler, herunder reintall. Sametingsrådet støtter utvalgets syn på sammenheng mellom arealinngrep og reintall, i forslaget til ny § 14 andre ledd om at det ikke er adgang til å utføre inngrep i det samiske reindriftsområdet som medfører at siidaer får redusert sitt øvre fastsatte reintall. Hvis reindriften skal være bærekraftig, kan ikke arealinngrepene fortsette slik som nå.

Sametingsrådet mener at overskriften til lovforslagets kapittel 7 med fordel kunne vært endret til «Bruksregler». Bruksregler omfatter mange forhold knyttet til forvaltningen og bruken av distriktets ressurser, nevnt i forslagets § 63. Reintall er bare ett av disse forholdene. Å innlemme reintall i kapitteloverskriften gir etter sametingsrådets syn et uforholdsmessig fokus på reintall, på bekostning av eksempelvis beitebruk, tilgjengelige ressurser og andre forhold som naturlig også innvirker på reintall.

Sametingsrådet ser den foreslåtte strykningen av forvaltningens mulighet til å ilegge avgift ved brudd på bruksregler, og begrensning av offentlige organers mulighet til å gripe inn i privatrettslige forhold sammen med muligheten for å få slike saker løst ved mekling eller behandling i Reindriftsdomstolen, som en vesentlig forbedring av reindriften autonomi. Innspill knyttet til at kapittel 7 bør vurderes i forhold til menneskerettigheter mv. vil tas med videre i prosessen.

Kapittel 7 er videre tett knyttet opp mot siidaandelsordningen. Formålet med innføringen av driftsenhet i 1978-loven var blant annet begrunnet i bedre styring av reintallsutviklingen. Problemstillingene knyttet til fordeling av reintall i enkelte områder har vedvart i flere tiår, noe som viser at man ikke har løst dette gjennom en ordning med siidaandeler.

Med bakgrunn i høringsinstansenes syn på siidaandelens stilling, og den nære sammenhengen mellom siidaandelene og bruksreglene, ser sametingsrådet behov for at også temaene i lovforslagets kapittel 7 om bruksregler og reintall vurderes grundigere sammen med siidaandelsordningen i lovforslagets kapittel 6. Da med hovedfokus på siidaandelsordningen og hvordan endringer her vil kunne påvirke disse temaene.

## **Om kapittel 8 – Ansvar for skade. Skjønn**

Reindrifftslovutvalgets forslag er i dette kapitlet i hovedsak en oppfølging av forslaget fra Samerettsutvalget II, jf. også Høyesteretts dom i Femund-saken. Å rette opp usaklige forskjeller mellom reglene om skade voldt av rein og samme type regler for annen beitedyrnæring, har vært utgangspunktet. Det har blant annet ført til forslag om at hovedregelen for erstatningsansvar er at eieren av skadevoldende rein er den ansvarlige, i stedet for det objektive solidaransvaret som følger av gjeldende reindrifftslovs § 67.

### Høringsuttalelser

*Beaskáđas – reinbeitedistrikt 41* mener kapitlet i sin helhet er et tydelig eksempel på noe som ikke er et vern for reindrifftsneringen. Slik det er fremstilt, er reindrifftsneringen her et offer for de øvrige næringene og samfunnet generelt. Det gir samtlige i samfunnet sanksjoneringsmuligheter overfor reindrifften, selv om grunnrettighetene tilhører reindrifften, men arealinngrep har fratatt reindrifften disse. Det bør sterkt vurderes hvordan andre næringer, særskilt jordbruket, skal pålegges vern om sine områder. Distriktet ber om at det revurderes hvorvidt dette kapitlet skal tas med i lovforslaget.

*Hætta Girenjárgga/Gárnášša siida – reinbeitedistrikt 23 B* har anført at lovforslagets § 69 (ansvar for skade) og § 70 (hvem erstatningskrav rettes mot) ikke vil gagne reindrifftsneringen og bør strykes.

*Lákkonjárga – reinbeitedistrikt 26* kommenterer forslaget §§ 69 til 72 med at all kollektiv avstraffelse må avskaffes også i reindrifftsloven.

*Norges institusjon for menneskerettigheter (NIM)* nevner at det ved revisjon av reindrifftsloven er særlig viktig med en vurdering av punktene Høyesterett har pekt på i Femund-dommen.

På *høringsmøtet i Deatnu* ble det satt spørsmålsteget ved påstanden om at rein gjør skade på dyrket mark. En møtedeltaker sa at det finnes forskning som viser at veksten blir bedre året etter at rein har gått på dyrket mark. Det ble videre etterspurt en liste som skal brukes for å undersøke anførte skader, og der må tradisjonell kunnskap inngå. Det må tas utgangspunkt i kumulative effekter.

### **Sametingsrådets nærmere vurderinger av kapittel 8**

Erstatningsbestemmelser i en lov er alminnelig og innebærer slik sett en likebehandling av reindrifften og andre samfunnsområder. I lys av de mange erstatningssakene som har berørt reindrifften, ser sametingsrådet det som avgjørende at erstatningsbestemmelsene for disse sakene utformes på en best mulig måte. Sametingsrådet viser derfor til Reindrifftslovutvalgets forslag, som i hovedsak er en oppfølging av forslaget fra Samerettsutvalget II og Høyesteretts dom i Femund-saken. Høringsuttalelsen fra NIM understreker også at det er særlig viktig med en vurdering av punktene Høyesterett har pekt på i Femund-saken. En slik vurdering har Reindrifftslovutvalget foretatt.

Hvordan man skal vurdere skadene, er en jobb for domstolene.

## **Om kapittel 9 – Myndighetsorganer**

Reindrifftslovutvalget foreslår en omstrukturering av den offentlige reindrifftsforvaltningen. Lovutvalget foreslår at viktige forvaltningsoppgaver overføres fra statsforvalteren til et nytt organ, det regionale reindrifftsstyret. Det følger av forslaget at det skal opprettes et slikt styre i hver region i reindrifftsområdet. Det regionale reindrifftsstyret vil få en sentral rolle i reindrifftsforvaltningen og vil ha kompetanse til å ta stilling til fastsettelse av reintall der dette har offentlig interesse. Det regionale reindrifftsstyret vil også ha kompetanse og plikt til å påtale og om nødvendig forfølge overtredelser av bestemmelser gitt i eller i medhold av reindrifftsloven eller vedtak gjort i medhold av disse bestemmelsene. Innsigelsesretten etter plan- og bygningsloven § 5-4 legges til det regionale reindrifftsstyret.

Endringsforslaget innebærer også at den ytre regionale reindrifftssetaten som i 2014 ble underlagt statsforvalteren, underlegges de regionale reindrifftsstyrene som deres sekretariat og administrasjon.

De regionale reindrifststyrene, som erstatter statsforvalterens myndighet og oppgaver, skal fortsatt ha en kontrollerende funksjon etter loven, men i en form som er bedre tilpasset folkerettens krav om autonomi og samisk deltakelse i beslutningsprosessene. Reindrifstforvaltningen skal i mindre grad kunne gripe inn i privatrettslige tvister internt i reindriften. Dette overlates i stor grad til reindriften selv, noe som vil styrke reindriften autonomi.

Framfor at forvaltningen skal ha oppgaver rettet mot å løse privatrettslige tvister, foreslår lovutvalget at det opprettes en reindriftdomstol. Den foreslåtte reindriftdomstolen skal i større grad avgjøre privatrettslige spørsmål som kan oppstå innad i siidaene og distriktene, mellom disse og enkeltutøvere, og overfor andre interessenter.

Reindrifstlovutvalget foreslår å videreføre Reindrifststyret, men med endringer når det blant annet gjelder oppnevningen av medlemmer, der fire av medlemmene oppnevnes av Kongen og fire medlemmer av Sametinget i samråd med reindriften organisasjoner.

#### Høringsuttalelser

På *høringsmøtet i Deatnu* ble forslaget om regionale reindrifststyrene sammenlignet med de tidligere områdestyrene, og det ble påpekt at det tidligere har vært utfordringer knyttet til habilitet. På *høringsmøtet på Værnes* ble det uttrykt at de tidligere områdestyrene fungerte bra. Det ble videre framholdt at det som er bra med at det er statsforvalteren som har ansvar for reindriften, er at det da må tas hensyn til reindriften i større grad. Det ble imidlertid sagt at en ikke opplevde statsforvalterens innblanding i interne forhold som noe gunstig. På *høringsmøtet i Måefie* kom det fram at Reindrifstforvaltningen i Nordland ikke fungerer etter at statsforvalteren overtok forvaltningsrollen. Flere uttrykte støtte til endringsforslaget, og enkelte anså det som bra at områdestyrene kommer tilbake. Det ble tatt opp at tiden er moden for at Sametinget oppretter en egen reindrifstavdeling og overtar LMD sine oppgaver. På *høringsmøtet i Romsa* ble det uttrykt at det er bra at utvalget foreslår å endre den offentlige forvaltningen fra statsforvalteren til regionale reindrifststyrene. Det at statsforvalteren har fått innsigelsesrett i dag er utfordrende. Det ble videre framholdt at det er viktig å sikre reindrifstfaglig oppnevning. På *høringsmøtet i Guovdageaidnu* ble det foreslått at det i stedet for at Sametinget oppnevner medlemmer, bør være distriktsledere som møtes og sammen oppnevner medlemmer til de regionale reindrifststyrene. Slike oppnevninger bør ikke være politiske oppnevninger.

NSR støtter i sin høringsuttalelse forslagene om omorganisering av forvaltningen, med opprettelse av regionale reindrifststyrene, der beslutningsmakten flyttes nærmere dem det gjelder og der det er større detaljkunnskap enn det man med dagens regime noensinne kan oppnå. NSR støtter videre forslaget om at Reindrifststyret utvides, slik at Sametinget i samråd med reindriften organisasjoner oppnevner fire medlemmer og staten fire medlemmer. NSR påpeker at medlemmene besitter relevant kompetanse.

*Berit Anita Buljo Anti* støtter forslaget om å opprette regionale reindrifststyrene, og viser til at dagens organisering ikke fungerer optimalt og til tider har vært fraværende og sviktende. Hun støtter ikke at det ved oppnevning til Reindrifststyret skal stilles krav til at representantene skal være aktive reindrifstutøvere, da reindriften er en familiebasert næring der andre i familien også kjenner til de tidsaktuelle utfordringene.

*Grunneiere i Trollheimen* har i sin høringsuttalelse kommet med innsigelse til at forvaltningsmyndighet foreslås overført fra statlig organ til samisk selvstyre.

#### **Sametingsrådets nærmere vurderinger av kapittel 9**

Ifølge Reindrifstlovutvalgets mandat skulle utvalget spesielt klargjøre skillet mellom privatrettslig styring og offentligrettslig forvaltning, noe som i reindrifstloven av 2007 ikke i tilstrekkelig grad er tydeliggjort og der loven åpner for at forvaltningen i vid utstrekning kan overprøve reinbeitedistriktenes beslutninger. Sametingsrådet mener at Reindrifstlovutvalget gjennom lovforslaget har oppstilt et tydeligere skille mellom offentligrettslige forhold og privatrettslige forhold.

Sametingsrådet støtter Reindrifstlovutvalgets vurdering om at forslagene tilknyttet myndighetsorganer sikrer og styrker samisk autonomi, deltakelse i beslutningsprosesser som angår reindriften samt vernet av reindrifstareal. Med Reindrifstlovutvalgets forslag er beslutningsmakten flyttet nærmere dem det gjelder, og med det vil man i større grad sikre at samisk tradisjonskunnskap om reindriften innlemmes også i forvaltningen.

Sametingsrådet stiller seg positiv til at det er den foreslåtte reindriftdomstolen som i større grad skal avgjøre privatrettslige spørsmål som kan oppstå innad i reindriften og i forholdet til andre interesser, mens forvaltningsmessige beslutninger legges til de regionale myndighetene. Endringer som fører til at reindriftsforvaltningen i mindre grad kan gripe inn i privatrettslige tvister, vil styrke reindriften sin autonomi.

Sametingsrådet slutter seg til Reindriftslovutvalgets vurdering om at habilitetsspørsmål ikke bør være et større problem innen reindriften enn i andre forholdsvis små miljøer, slik som i mindre kommuner. Alminnelige forvaltningsrettslige regler er ment å ivareta også reindriftsutøvernes rettsikkerhet. Fra Reindriftslovutvalgets side er hensynet til reindriftsfaglig kompetanse tillagt avgjørende vekt, til tross for at det foreligger en viss risiko for at det i enkelte tilfeller kan svekke hensynet til effektivitet.

Sametingsrådet er positiv til utvalgets forslag om at Sametinget i samråd med reindriftsorganisasjoner skal oppnevne fire medlemmer til Reindriftsstyret, i stedet for tre slik det er etter gjeldende reindriftslov § 71.

### **Om kapittel 10 – Reindriftdomstol**

Reindriftslovutvalget foreslår å opprette en reindriftdomstol. Dette er ikke en egen domstol, men en jordskifterett satt som reindriftdomstol, med forsterket reindriftskompetanse og tilpassede prosessuelle regler.

Forslaget om å bygge opp spesialkompetanse innen jordskifterettene for å kunne behandle reindriftsspørsmål, skriver seg tilbake til 1992. Det har senere blitt gjentatt i en rekke utredninger, senest i 2016 av arbeidsgruppa oppnevnt av Landbruks- og matdepartementet for å drøfte jordskifterettens kompetanse knyttet til interne forhold i reindriften. Reindriftslovutvalgets forslag er basert på forslagene til denne arbeidsgruppa.

I forslaget til kapittel 10 legges det vekt på at lovreglene skal møte de behov som er synliggjort i tidligere utredninger og forslag. Forslaget innebærer at meddommere, helt eller delvis, hentes fra et eget fagkyndig utvalg for å sikre at reindriftsfaglig kunnskap er til stede i domstolen. Reindriftsmeddommere skal bestå av erfarne praktikere innen næringen samt fagkyndige som jobber med reindrift innen veiledning og akademia. Fagdommerne må innen rimelig tid oppfylle krav til kunnskap om same- og urfolksrett og ha kjennskap til de samiske språk, samisk kultur og samfunn.

Reindriftdomstolen er i hovedsak tiltenkt oppgaver som rettsutgreiing og grensefastsetting, regler for sambruk (bruksordning) og felles tiltak, fastsetting av reintall samt skjønn.

#### **Høringsuttalelser**

*Goahtegearret/Samenes Naturressursforbund og Leavvajohka ja Rástigáissá Sámesiida v/Thoralf Henriksen* nevner «eget rettsapparat» som et endringsforslag som vil favorisere reindriftssamer framfor den øvrige samiske befolkningen.

*Grunneiere i Trollheimen v/advokat Inge Erlend Grøndalen* uttaler at opprettelse av en egen samisk reindriftdomstol vil være i strid med krav til likhet og i strid med krav om rettfærdig behandling i saker hvor samiske interesser er i konflikt med andres interesser.

*Hætta Girenjárgga/Gárnášša siida – reinbeitedistrikt 23 B* mener det er fare for at reindriftnæringen blir stigmatisert dersom domstolen kalles reindriftdomstol. De mener dette ikke gir et riktig bilde av reindriftnæringen og trekker en parallell til reinpolitiet.

*NSR* gir sin fulle tilslutning til opprettelse av en reindriftdomstol.

På *høringsmøtet i Måefie* ble det uttrykt støtte til forslaget. En reindriftdomstol vil ha kunnskap om reindrift. I dagens ordning er det jordskifteretten, og der er det vanskelig å få inn sakkyndige i reindriften som meddommere. Betalingen for dette er et samfunnsansvar og må vurderes. Det er viktig at man får en ordning som innebærer at man får inn de personene som skal sitte der.

### ***Sametingsrådets nærmere vurderinger av kapittel 10***

Forslaget er fra utvalgets side ment å være en styrking av rettssikkerheten til reindriftsutøvere. Sametingsrådet mener det er viktig å synliggjøre reindriften i domstolssammenheng, og at rettssikkerhetsfordelene ved forslaget må være avgjørende.

I lang tid har det vært mange rettssaker om reindrift, og forslaget er et svar på denne realiteten. Som utvalget påpeker er det ikke tale om å opprette en ny domstol, men å styrke jordskifteretten i slike saker. Tankene om dette skriver seg 30 år tilbake, og sametingsrådet mener tiden er inne for å gjennomføre dette. Som nevnt i vurderingen av kapittel 9 bidrar forslaget også til å tydeliggjøre skillet mellom offentligrettslige og privatrettslige forhold.

Når retten settes som reindriftsdomstol, skal den som andre domstoler dømme etter gjeldende rett og vil dermed ikke medføre at reindriften tildeles rettigheter på bekostning av andre. I saker mellom reindriftsutøvere og andre interesser skal dessuten én meddommer velges fra utvalget av fagkyndige reindriftsmeddommere og den andre meddommeren fra utvalget av jordskiftemeddommere. Avgjørelsene kan ankes.

Sametingsrådet viser videre til at utvalgets forslag i dette kapitlet er i tråd med andre nyere utviklingstrekk i domstolssystemet. For det første er mer spesialisering også en tendens innenfor de alminnelige domstolene. For det andre har den øvrige samiske befolkningen (og andre) i Finnmark mulighet til å fremsette krav for Finnmarkskommisjonen og deretter bringe saken inn for Utmarksdomstolen for Finnmark. Også saker om interne rettighetsspørsmål i reindriften kan behandles i dette sporet. For det tredje framsatte Samerettsutvalget II i NOU 2007: 13 forslag om en kommisjon og særdomstol for de tradisjonelle samiske områdene fra og med Troms fylke og sørover. Sametingsrådet minner om at den manglende oppfølgingen av dette forslaget er kritisert av FNs menneskerettskomité i 2018.

### **Om kapittel 11 – Reaksjoner**

En grunnleggende forutsetning etter gjeldende reindriftslov er at forvaltningens tiltak mot ulovlig virksomhet innen reindriften ikke skal medføre uforholdsmessige eller urimelige konsekvenser. Reindriftslovutvalget mener kravet til forholdsmessighet og rimelighet bør komme klart til uttrykk i reindriftsloven. Det samme gjelder et krav om samordning dersom flere reaksjoner synes aktuelle. Disse reglene bør også få anvendelse for tiltak som etter gjeldende rett ikke anses som administrative sanksjoner, for eksempel vedtak om avkortning eller bortfall av tilskudd og erstatning for rovvilttap, jf. lovutkastets § 87.

Etter utvalgets oppfatning er det nødvendig at myndighetene, her som på andre livsområder, må ha adgang til å føre kontroll med at reindriften skjer i samsvar med de regler som er gitt i eller i medhold av reindriftsloven. Reindriften er en næring som har stor betydning, ikke bare for samisk kultur og tradisjon og den enkelte reineier, men også for samfunnet for øvrig. Kontroll med at reglene i reindriftsloven blir fulgt, kan derfor ikke overlates alene til den enkelte reindriftsutøver eller næringen selv. Det er både i reindriften og det offentlige interesse at reindriftsforvaltningen i utgangspunktet har mulighet til å kontrollere at reglene overholdes og at det blir reagert mot ulovlige forhold, se lovutkastets § 86. Hva som kan anses som offentlig interesse i denne henseende, fremgår av lovutkastets § 88 annet ledd.

Lovutkastet skiller mellom tre typer reaksjoner ved overtredelse av bestemmelsene i eller i medhold av reindriftsloven: 1) straff, 2) administrative sanksjoner og 3) andre forvaltningstiltak. Kategoriseringen er viktig for hvilke saksbehandlingsregler som kommer til anvendelse og hvilke rettssikkerhetsgarantier som gjelder for den som blir rammet av reaksjonen.

Dette kapitlet er ikke kommentert nærmere under høringen.

### ***Sametingsrådets nærmere vurderinger av kapittel 11***

Sametingsrådet mener det er positivt at Reindriftslovutvalget foreslår å oppheve bestemmelsen om avgift på bruksregler. Dette styrker reindriften sin autonomi og begrenser offentlige organers sanksjonsmulighet når det gjelder privatrettslige forhold. Det er også positivt at bestemmelsen om plikten til å etterleve loven, oppheves, ettersom dette er overflødig.

Sametingsrådet støtter utvalgets forslag til kravet om rimelighet, forholdsmessighet og samordning, samt bestemmelsen om at reindrifftsmyndighetene kan avstå fra å forfølge ulovligheten dersom overtredelsen er av mindre betydning.

Sametingsrådet mener at det, som i andre lover, er behov for bestemmelser som regulerer brudd på loven. Bestemmelsene må imidlertid ikke gå lenger enn hva som er nødvendig. Rettssikkerhetsmessig innebærer Reindrifftslovutvalgets forslag og begrunnelse en forbedring.

Sanksjonskapitlet i gjeldende reindrifftslov inneholder flere sanksjonsmuligheter enn hva sametingsrådet ser som nødvendig og hensiktsmessig, og dette medfører en skjevhet sammenlignet med tilsvarende lovverk for andre landbaserte primærnæringer. Fjellova, som forvalter beiteretten for allmenningsberettigede bufeholdere i statsallmenningene, har til sammenligning kun straff som sanksjonsmulighet for overtredelser av lovens bestemmelser eller bestemmelser i medhold av loven, jf. fjellova § 37. Reindrifftslovutvalgets forslag til endringer i dette kapitlet bidrar imidlertid til å bringe denne delen av reindrifftsloven i retning sammenlignbare lover.

#### **Om kapittel 12 – Reingjerde mot Finland m.m.**

Reindrifftslovutvalget har ikke vurdert bestemmelsen i dette kapitlet. Utvalget betoner likevel annet ledd om at det ikke oppstilles et objektivt ansvar, men kreves minst forsømmelse før myndighetene kan søke regress hos reieneieren.

Dette kapitlet er ikke kommentert nærmere under høringen.

#### ***Sametingsrådets nærmere vurderinger av kapittel 12***

Siden utvalget ikke har vurdert bestemmelsen, har sametingsrådet ikke noen merknader til bestemmelsen, men bestemmelsen og betoningen fra utvalget må tas med i den videre prosessen.

#### **Om kapittel 13 – Avsluttende bestemmelser**

En følge av Reindrifftslovutvalgets vurderinger er at det er nødvendig med endringer også i andre lover enn reindrifftsloven. Av lovtekniske grunner er disse forslagene plassert under kapittel 13.

Forslaget om endring av oreigningslova § 25 – forbudet mot såkalt forhåndstiltredelse – har nær sammenheng med ekspropriasjonsvurderingene og er kommentert under kapittel 2 foran.

Forslaget om inkorporering av ILO-konvensjon nr. 169 i menneskerettsloven er behandlet under kapittel 1 foran, der utvalgets bestemmelse om forholdet til folkeretten (§ 2) er inntatt.

Reindrifftslovutvalget har her videre fremsatt forslag om en ny bestemmelse i mineralloven § 57 tredje ledd: «Ved inngrep begrunnet i uttak av mineraler eller ressurser under jorden eller rettigheter til andre ressurser som finnes i et samisk reindrifftsdistrikt, skal, om mulig, det aktuelle reindrifftsdistrikt i tillegg til erstatning som nevnt i reindrifftsloven § 17 tredje ledd, ha del i nytteverdien av slik virksomhet.»

Mineralloven § 57 regulerer nå årsavgift til grunneieren. Forslaget innebærer at reindrifften likestilles med grunneierne og har sitt grunnlag i ILO-konvensjon nr. 169 artikkel 15 nr. 2. Dette kommer i tillegg til retten til erstatning.

Endringene i jordskifteloven skyldes forslaget i kapittel 10 om reindrifftsdomstol.

*Norges institusjon for menneskerettigheter (NIM)* mener ILO-konvensjon 169 bør gis større fotavtrykk i lovgivningen generelt, men har ikke tatt stilling til utvalgets konkrete forslag om hvordan dette kan løses. Det er ellers ikke mottatt merknader til forslagene om endringer i andre lover.

### **Sametingsrådets nærmere vurderinger av kapittel 13**

Som nevnt i vurderingen under kapittel 2 støtter sametingsrådet Reindrifftslovutvalgets forslag om forbud mot forhåndstiltredelse.

Forslaget om inkorporering av ILO-konvensjon nr. 169 i menneskerettsloven er godt begrunnet av Reindrifftslovutvalget.

Sametingets plenum behandlet 8. desember 2022 Minerallovutvalgets forslag til ny minerallov (NOU 2022: 8). Reindrifftslovutvalget har arbeidet parallelt med Minerallovutvalget. Sametingsrådet mener det er riktig at Reindrifftslovutvalgets forslag på dette punktet tas med i den videre prosessen med mineralloven, der det skal skje konsultasjoner.

Forslagene om endringer i jordskifteloven har sammenheng med forslagets kapittel 10 om reindrifftsdomstol. Sametingsrådet mener de foreslåtte endringene i jordskifteloven er et godt utgangspunkt for den videre prosessen.

### **Prosessene videre**

Sametingsråden og Reindrifftslovutvalget har hatt et møte med landbruks- og matminister Sandra Borch 10. januar 2023. Utvalget presenterte forslaget for ministeren og departementet, og sametingsråden stilte blant annet spørsmål til regjeringen og departementet om den videre prosessen med endring av reindrifftsloven. Ministeren mente at utvalgets forslag var et verdifullt bidrag for videre prosess, og kunne ikke si noe konkret om hvordan prosessen blir videre siden regjeringen ikke har behandlet dette. Videre ble det i samme møte foreslått fra sametingsråden at LMD oppretter et arbeidsutvalg sammen med Sametinget og NRL for planlegging av videre prosess.

Sametingsrådet forutsetter at utvalgets utredning, høringsinnspillene, sametingsrådets vurderinger og Sametingets samlede behandling legges til grunn for det videre arbeidet med revidering av reindrifftsloven. Sametingsrådet forutsetter også at det etableres et arbeidsutvalg for planlegging av videre prosess, der arbeidsutvalget har like mange representanter fra Sametinget, NRL og LMD.

Dessuten legger sametingsrådet opp til at siidaandelsordningen vurderes grundigere.

NRL på sin side skal behandle lovforslaget under landsmøtet i juni 2023. NRL har også i sitt krav til reindrifftsavtalen forutsatt at LMD redegjør for hvordan prosessen skal gjennomføres fra regjeringens side når det gjelder forslag til ny reindrifftslov.

### **Sametingsrådets innstilling**

1. Sametinget har mottatt og oversender med dette Reindrifftslovutvalgets forslag til endret reindrifftslov med merknader til regjeringen og Landbruks- og matdepartementet. Det følger av Hurdalsplattformen at regjeringen vil gjennomføre en helhetlig revidering av reindrifftsloven.
2. Sametinget mener Reindrifftslovutvalgets forslag til endret reindrifftslov utgjør et solid grunnlag for videre arbeid med lovproposisjon. Sametinget ser fram til å være en aktiv

deltaker i det videre arbeidet med loven og at det oppnås enighet om arbeidsformen.

3. Sametinget er i hovedsak positiv til utvalgets forslag til endret reindriftslov. Sametinget har behandlet utvalgets forslag og vil påpeke følgende:
  - Reindriftslovutvalget har lagt fram et forslag som i større grad hensyntar reindriftsamers tradisjoner og sedvaner, og som sikrer at reindriftslovgivningen er i overensstemmelse med folkeretten og internasjonale konvensjoner. Forslaget styrker reindriftenes autonomi og egenforvaltning.
  - Reindriftslovutvalget har i sitt arbeid lagt til grunn den reindriftsfaglige definisjonen av bærekraftig reindrift, noe som etter Sametingets oppfatning er helt avgjørende for å få på plass et hensiktsmessig lovverk for en kulturspesifikk samisk næring som reindriften. Den økte vektleggingen av tradisjonskunnskap har nær sammenheng med dette.
  - Samisk er reindriftenes fagspråk og en sentral del av tradisjonskunnskapen. Sametinget vil jobbe for at dette tydeliggjøres og styrkes, herunder i lovgivningen.
  - Sametinget er tilfreds med at Reindriftslovutvalgets forslag styrker arealvernet vesentlig, herunder forslagene om at det ikke skal være adgang til å samtykke til forhåndstiltredelse ved ekspropriasjonsinngrep før inngrepets lovlighet er rettslig avklart og en tydelig synliggjøring av vurderingen av samlede virkninger av alle inngrep, samt fritt og forhåndsinformert samtykke.
  - Sametinget ser det som hensiktsmessig å beholde distrikt og siida som organiseringsformer. Det har lenge vært misnøye med siidaandelsordningen. Sametinget konstaterer, også med grunnlag i høringsuttalelsene fra reindriftnæringen, at det er behov for en grundigere vurdering av siidaandelsordningen. Dette vil gi et bedre grunnlag for å drøfte problemstillingene knyttet til siidaandelene i den videre lovprosessen.
  - Sametinget er tilfreds med at utvalget har foreslått at den reindriftsfaglige definisjonen av bærekraftig reindrift skal være sentral, samt at reindriftenes tradisjonskunnskap legges til grunn for loven, lovanvendelsen, bruksregler, herunder også reintall. Bruksreglene skal først og fremst fungere som et verktøy for siidaens selvstyre, og føre til en velordnet reindrift hvor bærekraftvurderingen skjer ut fra et mer helhetlig grunnlag, der reindriftenes tradisjonskunnskap har større plass. For øvrig støtter Sametinget konkretisering av sammenheng mellom arealinngrep og reintall i forslaget til § 14 annet ledd, om at det ikke er adgang til å utføre inngrep i det samiske reindriftsområdet som medfører at siidaer får redusert sitt øvre fastsatte reintall.
  - Reindriftslovutvalget foreslår å endre den offentlige forvaltningsstrukturen ved å erstatte statsforvalteren med regionale reindriftsstyrer. Sametinget stiller seg positiv til at beslutninger tas så nær rettighetshavere som mulig og at samisk tradisjonskunnskap om reindrift vektlegges i den offentlige forvaltningen. Dette vil også være i tråd med prinsipper nedfelt i folkeretten og internasjonale konvensjoner. Sametingsrådet er positiv til utvalgets forslag om at Sametinget i samråd med reindriftsorganisasjoner skal oppnevne fire medlemmer til Reindriftsstyret, i stedet for tre slik det er etter gjeldende reindriftslov § 71.
  - Sametinget støtter Reindriftslovutvalgets forslag og vurderinger knyttet til endrede erstatningsregler, reindriftsdomstol og reaksjoner. Dette vil samlet sett innebære en betydelig styrking av rettssikkerheten.
  - Sametinget konstaterer at utvalget i dagens situasjon foreslår videreføring av Trollheimenloven. Sametinget mener det prinsipielt er riktig at dette området inkluderes i det samiske reindriftsområdet, slik Reindriftslovutvalget også uttrykker i merknadene til forslaget § 3.
  - Sametinget har merket seg høringsinnspillene om elgjakt og finner uansett at det er mest hensiktsmessig å anbefale flertallsforslaget fra Samerettsutvalget II på dette punktet. Det innebærer at reindriftsutøverne anses som innenbygdsboende både i kommunen de er

bosatt i og i kommuner der reindrifftsretten ellers gjelder.

- Sametinget mener at ILO-konvensjon nr. 169 bør inkorporeres i menneskerettsloven.

## **Sametingsrådet – plenumsaker - 009/23**

### **SRP - vedtak:**

#### **Sametingsrådets innstilling**

1. Sametinget har mottatt og oversender med dette Reindrifftslovutvalgets forslag til endret reindrifftslov med merknader til regjeringen og Landbruks- og matdepartementet. Det følger av Hurdalsplattformen at regjeringen vil gjennomføre en helhetlig revidering av reindrifftsloven.
2. Sametinget mener Reindrifftslovutvalgets forslag til endret reindrifftslov utgjør et solid grunnlag for videre arbeid med lovproposisjon. Sametinget ser fram til å være en aktiv deltaker i det videre arbeidet med loven og at det oppnås enighet om arbeidsformen.
3. Sametinget er i hovedsak positiv til utvalgets forslag til endret reindrifftslov. Sametinget har behandlet utvalgets forslag og vil påpeke følgende:
  - Reindrifftslovutvalget har lagt fram et forslag som i større grad hensyntar reindrifftsamers tradisjoner og sedvaner, og som sikrer at reindrifftslovgivningen er i overensstemmelse med folkeretten og internasjonale konvensjoner. Forslaget styrker reindrifftens autonomi og egenforvaltning.
  - Reindrifftslovutvalget har i sitt arbeid lagt til grunn den reindriffts-faglige definisjonen av bærekraftig reindrift, noe som etter Sametingets oppfatning er helt avgjørende for å få på plass et hensiktsmessig lovverk for en kulturspesifikk samisk næring som reindrifften. Den økte vektleggingen av tradisjonskunnskap har nær sammenheng med dette.
  - Samisk er reindrifftens fagspråk og en sentral del av tradisjonskunnskapen. Sametinget vil jobbe for at dette tydeliggjøres og styrkes, herunder i lovgivningen.
  - Sametinget er tilfreds med at Reindrifftslovutvalgets forslag styrker arealvernet vesentlig, herunder forslagene om at det ikke skal være adgang til å samtykke til forhåndstiltredelse ved ekspropriasjonsinngrep før inngrepets lovlighet er rettslig avklart og en tydelig synliggjøring av vurderingen av samlede virkninger av alle inngrep, samt fritt og forhåndsinformert samtykke.
  - Sametinget ser det som hensiktsmessig å beholde distrikt og siida som organiseringsformer. Det har lenge vært misnøye med siidaandelsordningen. Sametinget konstaterer, også med grunnlag i høringsuttalelsene fra reindriffts-næringen, at det er behov for en grundigere vurdering av siidaandelsordningen. Dette vil gi et bedre grunnlag for å drøfte problemstillingene knyttet til siidaandelene i den videre lovprosessen.
  - Sametinget er tilfreds med at utvalget har foreslått at den reindriffts-faglige definisjonen av bærekraftig reindrift skal være sentral, samt at reindrifftens tradisjonskunnskap legges til grunn for loven, lovanvendelsen, bruksregler, herunder også reintall. Bruksreglene skal først og fremst fungere som et verktøy for siidaens selvstyre, og føre til en velordnet reindrift hvor bærekraftvurderingen skjer ut fra et mer helhetlig grunnlag, der reindrifftens tradisjonskunnskap har større plass. For øvrig støtter Sametinget konkretisering av sammenhengen mellom arealinngrep og reintall i forslaget til § 14 annet ledd, om at det ikke

er adgang til å utføre inngrep i det samiske reindrifftsområdet som medfører at siidaer får redusert sitt øvre fastsatte reintall.

- Reindrifftslovutvalget foreslår å endre den offentlige forvaltningsstrukturen ved å erstatte statsforvalteren med regionale reindrifftsstyrer. Sametinget stiller seg positiv til at beslutninger tas så nær rettighetshavere som mulig og at samisk tradisjonskunnskap om reindrift vektlegges i den offentlige forvaltningen. Dette vil også være i tråd med prinsipper nedfelt i folkeretten og internasjonale konvensjoner. Sametingsrådet er positiv til utvalgets forslag om at Sametinget i samråd med reindrifftsorganisasjoner skal oppnevne fire medlemmer til Reindrifftsstyret, i stedet for tre slik det er etter gjeldende reindrifftslov § 71.
- Sametinget støtter Reindrifftslovutvalgets forslag og vurderinger knyttet til endrede erstatningsregler, reindrifftsdomstol og reaksjoner. Dette vil samlet sett innebære en betydelig styrking av rettssikkerheten.
- Sametinget konstaterer at utvalget i dagens situasjon foreslår videreføring av Trollheimenloven. Sametinget mener det prinsipielt er riktig at dette området inkluderes i det samiske reindrifftsområdet, slik Reindrifftslovutvalget også uttrykker i merknadene til forslaget § 3.
- Sametinget har merket seg høringsinnspillene om elgjakt og finner uansett at det er mest hensiktsmessig å anbefale flertallsforslaget fra Samerettsutvalget II på dette punktet. Det innebærer at reindrifftsutøverne anses som innenbygdsboende både i kommunen de er bosatt i og i kommuner der reindrifftsretten ellers gjelder.
- Sametinget mener at ILO-konvensjon nr. 169 bør inkorporeres i menneskerettsloven.

## **Nærings- og kulturkomiteen - 001/23**

### **NKK - vedtak:**

#### **Innledning**

Sametingets næring- og kulturkomité har behandlet sak 001/23 Reindrifftslovutvalgets forslag til endret reindrifftslov. Komiteens innstilling er følgende:

#### **Merknader**

##### Merknad 1

*Merknad fremmet av Norske Samers Riksforbund (NSR) Sara Katrine Aleksandersen. Komiteens medlemmer fra Norske Samers Riksforbund (NSR) Mathis Nilsen Eira, Sandra Marja West, Ole Henrik Bjørkmo Lifjell, Senterpartiet(SP) ved Svein Oddvar Leiros og fra Flyttsamelista Berit Marie P.E. Eira stiller seg bak:*

Det er et faktum at siidaandelsordningen rangerer familiemedlemmer og skapet et hierarki. Folk som egentlig er likestilt får forskjellige rettigheter som følge av hvem av de som overtar en siidaandel. I høringsinnspillene kommer det blant annet frem at siidaandel har blitt en omsettelig vare som det er knyttet store pengeverdier til. Komiteens flertall mener at i en næring der alle reindrifftssamer har rett til å drive med rein, er det ikke pengemakt som skal bestemme hvem som får mest rettigheter. Komiteens flertall ser at reindrifftsloven fra 9.6.1978 kan gi et godt utgangspunkt for en ny og alternativ organisering av reindriffta innad i en siida. Et grundigere arbeid med et alternativ for siidaanandel ordningen er et viktig arbeid, som må iverksettes umiddelbart.

## Merknad 2

*Merknad fremmet av Norske Samers Riksforbund (NSR) Sara Katrine Aleksandersen. Komiteens medlemmer fra Norske Samers Riksforbund (NSR) Mathis Nilsen Eira, Sandra Marja West, Ole Henrik Bjørkmo Lifjell, Senterpartiet(SP) ved Svein Oddvar Leiros og fra Flyttsamelista Berit Marie P.E. Eira stiller seg bak:*

Komiteens flertall mener at arbeidsmiljøloven må inkorporeres i lovforslaget. Reindrifta er et kollektivt arbeidsfellesskap, men ikke en virksomhet (ref. Arbeidsmiljøloven). Som eksempel: Reindrifta har behov for lovhjemler som verner om deres arbeidshverdag, slik som alminnelige ansatte har gjennom arbeidsmiljølovens § 2 A-1. Rett til å varsle om kritikkverdige forhold i virksomheten.

## Merknad 3

*Merknad fremmet av Norske Samers Riksforbund (NSR) Sara Katrine Aleksandersen. Komiteens medlemmer fra Norske Samers Riksforbund (NSR) Mathis Nilsen Eira, Sandra Marja West, Ole Henrik Bjørkmo Lifjell, Senterpartiet(SP) ved Svein Oddvar Leiros og fra Flyttsamelista Berit Marie P.E. Eira stiller seg bak:*

Under presentasjonen av lovforslaget i Karasjok kom det muntlig innspill om at lovforslaget ikke sikrer mot at enkelt rettighetshavere kan selge fra seg beiterettighetene sine. Noe som igjen gir konsekvenser for generasjonene etter, og de andre utøverne i siidaen. Komiteens flertall ser denne problemstillingen, og støtter innspill giverens problematisering. Det er viktig at lovforslaget verner om reinbeite arealene, som man har kollektive rettigheter til.

## Merknad 4

*Merknad fremmet av Norske Samers Riksforbund (NSR) Sandra Marja West. Komiteens medlemmer fra Norske Samers Riksforbund (NSR) Mathis Nilsen Eira, Sara Katrine Aleksandersen, Ole Henrik Bjørkmo Lifjell, Senterpartiet(SP) ved Svein Oddvar Leiros og fra Flyttsamelista Berit Marie P.E. Eira stiller seg bak:*

På Sametingets seminar i Karasjok i november 2022 kom det muntlig innspill som problematiserte om det bør være lovlig med engangserstatning ved arealinngrep i reindriftsområder. Spørsmålsstiller argumenterte med at retten til reindriftsområder er en evig rettighet, også for fremtidige generasjoner, mens en engangsutbetaling kun tilgodeser den ene generasjonen som er aktive i dét rettighetstapet skjer, og derfor bør slike rettighetstap erstattes med årlige utbetalinger.

## Merknad 5

*Merknad fremmet av Norske Samers Riksforbund (NSR) Sara Katrine Aleksandersen. Komiteens medlemmer fra Norske Samers Riksforbund (NSR) Mathis Nilsen Eira, Sandra Marja West, Ole Henrik Bjørkmo Lifjell, Senterpartiet(SP) ved Svein Oddvar Leiros og fra Flyttsamelista Berit Marie P.E. Eira stiller seg bak:*

Ved en helhetlig revidering av reindriftsloven, må lovgiver ta hensyn til FNs Barnekonvensjon Artikkel 30, hvor det står: «I stater hvor det finnes etniske, religiøse eller språklige minoriteter eller personer som tilhører en urbefolkning, skal et barn som tilhører en slik minoritet eller urbefolkningen, ikke nektes retten til sammen med andre medlemmer av sin gruppe å leve i pakt med sin kultur, bekjenne seg til og utøve sin religion, eller bruke sitt eget språk.»

Siidaandelsordningen i dagens reindriftslov, bidrar til å nekte eller hindre barn av foreldre uten tildelt siidaandel (konsesjon) til å kunne leve i pakt med med sin reindriftssamiske kultur og lære og utøve sitt reindriftsamiske språk.

ILO 169 og FNs konvensjon om politiske og sivile rettigheter artikkel 25 henviser også til disse rettighetene.

## Merknad 6

*Merknad fremmet av Arbeiderpartiet(AP) ved John Kappfjell. Komiteens medlem fra Partipolitisk uavhengig Jørn Are Gaski stiller seg bak:*

Komiteens medlemmer viser til enigheten mellom staten ved Landsbruks- og matdepartementet og NRL som jfr. Hurdalserklæringen igangsetter arbeidet med helhetlig revidering av reindriftsloven.

Komiteens medlemmer anser det dermed som unaturlig av Sametinget å kommentere det sametingsoppnevnte reindrifftslovutvalgets arbeid, og vil sende det som reindrifftslovutvalgets innspill til prosessen med den helhetlige revidering av reindrifftsloven som er varslet igangsatt.

### **Forslag**

#### Forslag 1

*Forslag fremmet av Norske Samers Riksforbund (NSR) Sara Katrine Aleksandersen. Komiteens medlemmer fra Norske Samers Riksforbund (NSR) Mathis Nilsen Eira, Sandra Marja West, Ole Henrik Bjørkmo Lifjell, Senterpartiet(SP) ved Svein Oddvar Leiros og fra Flyttsamelista Berit Marie P.E. Eira stiller seg bak:*

Tilleggsforslag, eget avsnitt nederst i punkt 3.

Tapene av dyr som skjer som følge av endret klima (og låste beiter), tap av beiteland ved arealinngrep, rovdyr eller andre store katastrofer som jordskjelv, naturkatastrofer og krig, gir store økonomiske konsekvenser for reineiere. Sametinget vil jobbe for at staten får et erstatningskrav for disse tapene, og at dette presiseres i en lovhjemmel.

#### Forslag 2

*Forslag fremmet av Norske Samers Riksforbund (NSR) Sara Katrine Aleksandersen. Komiteens medlemmer fra Norske Samers Riksforbund (NSR) Mathis Nilsen Eira, Sandra Marja West, Ole Henrik Bjørkmo Lifjell, Senterpartiet(SP) ved Svein Oddvar Leiros og fra Flyttsamelista Berit Marie P.E. Eira stiller seg bak:*

Endringsforslag til punkt 3, avsnitt 6:

Sametinget ser det som hensiktsmessig å beholde distrikt og siida som organiseringsformer. Det har lenge vært misnøye med siidaandelsordningen. Sametinget konstaterer, også med grunnlag i høringsuttalelsene fra reindrifftsneringen, at det er behov for en grundigere vurdering av siidaandelsordningen. Dette vil gi et bedre grunnlag for å drøfte problemstillingene knyttet til siidaandelene i den videre lovprosessen.

Endres til:

Sametinget ser det som hensiktsmessig å beholde distrikt og siida som organiseringsformer. Det konstateres også med grunnlag i høringsuttalelsene fra reindrifftsneringen, at siidaandelsordningen som det lenge har vært misnøye om må avvikles.

Avviklingen vil resultere i at samisk tradisjonell reindrift, reindriffts selvstyre og bearašdoallu styrkes. Samt at hele familien (goahti) er likestilt, slik det tradisjonelt har vært. Sametinget ser at det er behov for en grundigere vurdering av et alternativ til siidaandelsordningen, og understreker viktigheten av at dette arbeidet iverksettes så fort som mulig.

#### Forslag 3

*Forslag fremmet av Arbeiderpartiet(AP) ved John Kappfjell. Komiteens medlem fra Partipolitisk uavhengig Jørn Are Gaski stiller seg bak:*

Erstatter sametingsrådets forslag til innstilling.

Sametinget avviser saken og tar ikke saken opp til realitetsbehandling.

Det vises til enighet mellom staten ved Landsbruks- og matdepartementet og NRL som jfr. Hurdalserklæringen igangsetter arbeidet med helhetlig revidering av reindrifftsloven. Sametinget anser det dermed som unaturlig å kommentere det sametingsoppnevnte reindrifftslovutvalgets arbeid, og vil sende det som reindrifftslovutvalgets innspill til prosessen med den helhetlige revidering av reindrifftsloven som er varslet igangsatt av regjeringen etter enighet mellom Landbruks- og matdepartementet og NRL.

#### Forslag 4

*Forslag fremmet av Fremskrittspartiet (FrP) Arthur Tørfoss:*

Erstatter sametingsrådets forslag til innstilling.

Sametingets og NRLs reindrifsløvsutvalg har lagt frem sitt forslag til ny reindrifsløvslov. Sammensetningen av utvalget ga ikke grunnlag for tillit fra folk flest i nord, og resultatet bekrefter da også at dette er et bestillingsverk fra reindrifta. Her er ikke tatt hensyn til andre næringer eller øvrige innbyggenes interesser i det hele tatt.

Sametinget beklager at det er kastet bort 5-6 millioner skatte kroner på dette arbeidet, velger å legge forslaget i en skuff.

Sametinget trekker saken, og videresender ikke forslaget til regjeringen.

### **Komiteens tilrådning**

Komiteen har ikke flere merknader eller forslag og råder Sametinget til å vedta følgende: Sametinget støtter forøvrig sametingsrådets forslag til innstilling.

## **Sametingets plenum - 007/23**

### **Merknad 7, representant Ulf Tore Johansen, Nordkalottfolket**

Reindrifsløvsutvalget har ingen legitimitet. De representerer ikke samer men reindriftsnæringen og jurister. Lovforslaget som griper inn i hele samfunnet for øvrig uten at dette er tilstrekkelig utredet. Forslaget tar ikke hensyn til eksisterende lover, eller rettigheter til andre samer og befolkning for øvrig. Lovforslaget gir reindrifta ytterligere makt over andre samer og befolkning for øvrig, uten at de er høringspart og uten at disse har medbestemmelse over arealer som også denne delen av befolkningen bruker.

Sametinget ber om at en revidering starter med en gjennomgang basert på likeverdighet mellom folk og næringer, og at bærekraft skal være utgangspunktet for all utmarksnæring og utmarksbruk.

### **Forslag 5, representant Sandra Márjá West, NSR, Sp og JSL**

Tilleggsforslag til rådets forslag.

Ny første setning: "Sametinget krever en helhetlig revidering av Reindrifsløvsloven"

### **Forslag 6, representant Ulf Tore Johansen, Nordkalottfolket**

Forslag til ny reindrifsløvslov

Erstatter rådets forslag:

Sametinget arbeider for en bærekraftig reindrift. Reindrifta er viktig bærer av samisk kultur og språk, og viktig næring for de samer det gjelder. Reindriftsnæringen opptar samtidig store arealer, der også andre brukere har sitt virke. Utmarka er gjenstand for utstrakt bruk av tradisjonelle næringer, som sanking og høsting, innlandsfiske, bærsanking, vedhogst, beite for dyr i landbruket og til ulike fritidsformål. Ikke minst finner man andre tradisjonelle næringer, som utmarksnæring som innlandsfiske og bærsanking, hogst og beite for dyr i landbruket. I tillegg er der ulik grad av industri som mineralnæring, vannkraft og infrastrukturbygging som veier og kraftlinjer.

Samtidig som vi skal ha en bærekraftig reindriftsnæring, har også andre behov på, og rett til å virke i det samme området som reindriftsnæringen. Dette gjelder spesielt andre utmarksnæringer, beitenæringer og utmarksbrukere. Disse har levd side om side i generasjoner, og ingen har mer rett til områdene enn noen andre. I mange områder vet man også at reindriften kom sent inn, og da er det enda viktigere å vise respekt for de aktivitetene som tidligere har vært i området.

Sametinget mener at reindrift er så tett knyttet opp mot annen utmarksnæring, at de er nærmest umulig å skille. Og de er likeverdige, har alltid virket side om side, med samme behov for å bruke

områdene til næring. Reindrift- og annen utmarksnæring må dermed være fullstendig likestilte. Man må derfor tilstrebe å ha en felles næringslov for disse utmarksnæringene.

Om det likevel ikke er ønskelig med en felles lov for alle utmarksnæringer, må man sikre at en revidert reindriftslov ikke gir utvidede rettigheter ovenfor andre folk og næringer, og at reindriftnæringen og utmarksnæringer generelt skal ha samme beskyttelse gjennom loven.

Sametinget forutsetter at følgende prinsipper settes som grunnlag for en revidert reindriftslov:

Likeverd, reell medbestemmelse og rettferdig fordeling er bærende prinsipper i Sametingets innspill.

- Likeverd internt i næringen, og mellom næringene og andre interesser.
- Næringenes medbestemmelse over sine beiteområder, og andres medbestemmelse der næringenes hevder rett og har aktivitet.
- Rettferdighet og rettferdig fordeling internt i næringene, og rettferdig bruk av utmarka.

Sametinget velger i denne omgang ikke å ta for seg de interne forholdene i reindriften, selv om de også bør bli gjenstand for en helhetlig revisjon. Dette vil man komme tilbake til når arbeidet med revidering av reindriftslov konkret starter opp. Men, det er avgjørende viktig at i ethvert tiltak eller endring internt i reindrifta, som samtidig har påvirkning på samfunnet rundt, så må også samfunnet høres, og ha samme og likeverdige rettigheter og innsigelsesmyndighet som det reindriftnæringen har.

Intern organisering av den samiske reindriftnæringen må også ha legitimitet og anerkjennelse hos næringen selv, og Sametinget forventer at Regjeringen involverer næringen i revidering av bestemmelser som styrer den interne organiseringen.

En revidering av Reindriftsloven må ha som utgangspunkt at loven skal gi rammer for en levedyktig og bærekraftig næring i fremtiden med god samhandling med det samfunnet næringen er en del av. Reindriftnæringen er en del av storsamfunnets mangfold og reindriftnæringens plikter og rettigheter skal gjenspeile et samfunn som tilrettelegger for utvikling for alle.

Sametinget minner om at Reindriftslovens formål er klar på at loven også skal være til gagn for samfunnet for øvrig, jmf Reindriftsloven §1

«For det samiske reinbeiteområdet skal loven legge til rette for en økologisk, økonomisk og kulturelt bærekraftig reindrift med basis i samisk kultur, tradisjon og sedvane til gagn for reindriftsbefolkningen selv og samfunnet for øvrig.»

Reindriftsloven gir i større grad samfunnet for øvrig en merbelastning, enn den brukes til involvering, og til å skape likeverd mellom reindriftnæringen, samfunnet og andre utmarksbrukere. Den gagnar utelukkende reindriftnæringen, mens samfunnet for øvrig forblir uten medbestemmelse i arealer de eier og bruker. Her har anvendelsen av loven feilet.

Manglende involvering og medbestemmelser for samfunnet for øvrig.

Reindriftsloven er en særlov som i dag ikke reflekterer Plan og bygningslovens formål om å legge til rette for bærekraftig utvikling til beste for den enkelte, samfunnet og framtidige generasjoner. Gjennom involvering, samordning og medbestemmelse i Plan og bygningsloven søker man å finne de gode og bærekraftige løsningene for utnyttelse av arealer. Til tross for at reindriftnæringen er arealkrevende er det gjennomgående i Reindriftsloven at reindriftnæringen har en rett til å bli involvert i andres disponering av arealer, men ikke en plikt til å involvere samfunnet for øvrig i deres disponering av arealer.

I følge Reindriftsloven § 19 har reindriftnæringen beiterett på annen utmarksstrekning, herunder også tidligere dyrket mark og slåtteng som ligger for seg selv uten tilknytning til bebodde områder eller dyrkede arealer i drift. Dette er en rettighet som frarøver fremtidig jordbruksutnyttelse og annen utnyttelse uten både samtykke fra og kompensasjon til rettighetshaverne for denne type arealbeslag. Dette er i tillegg grunnlag for opparbeidelse av ny rett som man ellers ville ha tinglyst i samfunnet for øvrig for, og gjennom en slik prosess blitt stadfestet. Det er med andre ord en rettspraksis som samfunnet for øvrig ikke er kjent med og der samfunnet for øvrig mangler medbestemmelse. Sametinget er opptatt av at rettigheter konstitueres ved bruk og overtakelse av rettigheter gjennom samtykke. Denne type disposisjonsrett som er tildeles gjennom lov, mot grunneiers samtykke, er ikke

innenfor folkets rettsoppfatning. Denne type overtakelse av disposisjonsrett må fjernes i en revidering av Reindriftslov.

Ett annet eksempel er distriktsplaner som involverer beitearealer, flyttleier og annet arealbruk som også påvirker samfunnet for øvrig. Reindriftslovens § 62 anbefaler reindriftnæringen å sende orientering om dette planarbeidet til fylkeskommuner, kommuner og statsforvalter, men pålegger ikke involvering eller høringer slik man ellers er pålagt ellers i arealsaker. Det samme ser vi når det kommer til gjerder av midlertidig karakter. Selv reingjerder av midlertidig karakter, som omtales i Reindriftslovens § 24, vil det kunne påvirke andre brukere gjennom merbelastning, uten at dette på noe vis er varslet disse brukerne. Det forekommer også ofte at disse midlertidige gjerdene blir mer permanent enn midlertidig. I samfunnet for øvrig er man i det minste pålagt nabovarsel om man skal utnytte areal på annet vis. Gjerder av både midlertidig og permanent karakter er endret bruk av arealet og reindriftnæringen må pålegges både varslingsplikt men også et minimum av konsekvensutredning for natur og andre brukere dersom tiltak som gjerder og anlegg settes opp. Det er heller ikke noe regelverk for når samfunnet for øvrig kan nekte reindriften å sette opp gjerder.

Reindriftsloven § 63 pålegger blant annet grunneier å varsle reindriftnæringen om tiltak som planlegges og gjennom denne type varsel involvere reindriftnæringen. Den motsatte veien, fra reindriftnæringen til grunneier, er det lite pålegg om å involvere andre rettighetshavere, brukere og interesser når reindriftnæringen skal gjøre tiltak. I pålegg overfor grunneier ligger det også en plikt å kartlegge hvilke andre interesser som vil være påvirket. I motsatt tilfelle ser vi at reindriftnæringen ikke har det samme pålegget om å kartlegge hvilke andre interesser som bruker det samme området dem. Det vil være naturlig at det i en revidering av Reindriftsloven også innarbeides en slik plikt for reindriftnæringen, til både kartlegging av andre brukerinteresser og involvering av disse interessene før tiltak fra reindriftnæringen igangsettes.

Involvering, samordning og medbestemmelse er viktig for samfunnet som skal tilrettelegge for individet, brukere og rettighetshavere. En særlov som ikke er harmonisert med plan- og bygningsloven og vanlig forvaltningspraksis vil skape konflikter. Dette fordi man da har en gruppe som får lov til å operere utenfor den ordinære måten å handle på og som ikke er pliktig til hverken å involvere eller opplyse om sine tiltak og arealbruk.

Sametinget forventer at en revidering av reindriftsloven ivaretar involvering og medbestemmelse for samfunnet for øvrig, der reindriftnæringens arealbruk også påvirker andre i samfunnet. Prinsippet om likeverdighet mellom folk og næringer overholdes. Reindriftsloven må harmoneres med Plan- og bygningsloven, slik forslag til ny Mineralloven søker å gjøre. I dag har er det stor disharmoni mellom Reindriftslovens og Plan- og bygningslovens plikter og rettigheter. Dette skaper uforutsigbarhet i arealforvaltningen på lokalt nivå.

#### Manglende likeverd

Reindriftnæringen er en viktig del av samisk kultur. Men Sametinget vil også påpeke at den samiske kulturen er mangfoldig, og det fins samiske interesser og rettighetshavere som hverken har den samme beskyttelsen eller lovvernet som denne næringen har. Man må ikke glemme at det er mellom 5 og 10% som er knyttet til reindriften, det resterende samiske samfunnet skal også ha likeverdig rett til å fortsette sin naturbruk. Reindriften er en del av et større samisk interessebilde. I likhet med samfunnet for øvrig, kan ikke samiske eller samenes interesse defineres gjennom kun ei næring eller brukergruppe. Reindriftnæringens interesser kan og skal ikke sammenstilles eller defineres som det fullstendige bildet på samiske eller samenes interesser.

Det vil oppstå interessekonflikter også blant samer og ulike samiske interesser, og Sametinget presiserer at alle samer har rett på det samme urfolksvernet som folkeretten gir. Konflikter oppstår når man opplever seg urettferdig eller skjevt behandlet. Det vil være viktig at ulikebehandlingen rettes opp gjennom denne lovrevideringen og at man på denne måten rydder bort grobunn for ulike samiske konflikter.

Reindriftslovens formål er tydelig på at tamreinens dyrevelferd skal ivaretas. «Både i og utenfor det samiske reinbeiteområdet skal loven bidra til å sikre forsvarlig dyrevelferd for tamrein.»

Men ikke en eneste plass er det presisert at næringen også har et selvstendig ansvar for å ivareta reinens dyrevelferd.

Dette kommer klart frem ved beite på dyrket innmark. I flere tilfeller har Reindriftsstyret overprøvd

statsforvalterens vedtak om sanksjoner mot reinbeite på innmark, eksempelvis sak 2/21 i Reindrifststyrets protokoll av 24.februar 2021. Her snudde Reindrifststyret Statsforvalterens vedtak om sanksjoner på grunnlag av at det er lite beite i det ordinære beiteområdet og at bonden ikke har gjerdet inn sin innmark. Gjennom denne praksisen påfører man bønder og andre ansvar for tamreinens dyrevelferd og fritar reindrifsnæringen fra å bære eget ansvaret for reinens tilgang til mat.

En bonde kan eksempelvis ikke skyve ansvaret for dyrevelferden over på naboen eller andre. Dersom dyr lider vil det komme et vedtak om nedslaktning som bonden må følge. I midlertidig ser vi at reindrifstloven pålegger andre som ferdes i reindrifsområder, slik som Reindrifstlovens § 65 å ivareta tamreinens dyrevelferd, men stadfester ikke at reindrifstutøver selv har et ansvar for dyrevelferden til egne dyr. Dette er en skjevfordeling av ansvaret for dyrevelferd som må rettes opp i revidering av reindrifstloven.

Den samme skjevfordeling ser man på bruk av motorisert ferdsel. Mens man i Reindrifstlovens § 23 har fått en blankofullmakt til å bruke motoriserte kjøretøy i reindrifsnæringens virke uavhengig av både fauna og dyrevelferd, har saueneæringen og utmarksnæringer, som også har behov for å sanke og hente inn dyr og utmarksressurser, ikke samme mulighet. Dette er to primærnæringer som ofte bruker de samme områdene og har samme type arbeidsoppgaver i utmarka. Sauebønder og andre utmarksbrukere som er avhengig av motoriserte kjøretøy må forholde seg til Naturmangfoldsloven og andre reguleringer, og kan i beste fall få dispensasjon for å utøve næringen sin. Denne samme forskjellsbehandling ser vi når bønder vil sette opp gjeterhytter. De har ikke samme adgang til å sette opp anlegg og bygg som de har bruk for i sin næring.

Sametinget forventer at man likebehandler saueneæringen og annen utmarksnæring med reindrifsnæringen, og at lovverket harmoniseres slik at man får en likebehandling av næringer som bruker utmarkas ressurser. Skal andre brukergrupper pålegges å ivareta fauna og andre forhold må også reindrifsnæringen ha samme plikt.

Det er også en skjevfordeling i forhold til gjeterhytter som settes opp i næringssammenheng. Reindrifsnæringens rett til å sette opp slike hytter til næringsformål, som omtales i Reindrifstlovens § 21 gjenspeiler seg ikke i rett til gårds- og bruksnummer, som vanlig er i forvaltningen. Denne praksisen reduserer reindrifsnæringens næringsverdier og vil ha konsekvenser for både verdivurdering og låneopptak. Reindrifsnæringens næringshytter må likebehandles med andre næringers anlegg og bygg.

Jakt, fiske og fangst har vært like viktig for andre brukere av utmarka som reindrifsnæringen. Det er ikke bare reindrifsnæringen som har opparbeidet seg rett til disse ressursene. I Reindrifstlovens §26 ser man imidlertid at reindrifsnæringen har rett til gebyrfritt fiske, fangst og jakt på statsgrunn. Andre brukergrupper, som også har benyttet seg av disse ressursene, er ikke anerkjent som rettighetshavere til disse ressursene. Sametinget mener at reindrifstloven må harmoniseres med annet lovverk og at likebehandlingene av de ulike gruppene må være gjennomgående.

#### Ferdsel i utmark

Statsforvalter i Troms og Finnmark har opparbeidet seg en praksis der scooterløyper ikke forlanges dersom berørte reindriftdistrikt ikke eksplisitt samtykker til dette. På den måten gir man ei næring vetorett overfor alle andre. Dette er problematisk fordi hverken reindrifstloven eller annen lovverk gir de enkelte brukerinteresser tilgang til slik forvaltningsmessig vetorett. Denne type praksis undergraver Reindrifstlovens § 65. Denne lovbestemmelsen gir Statsforvalter adgang til å regulere ferdsel og aktivitet i kortere perioder dersom det er til særlig skade for reindrifsnæringen. I denne prosessen er loven klar på at alle skal høres og manglende samtykke fra reinbeitedistrikt vil dermed ikke være grunnlag for å nedlegge forbud. Særlig skade er mer enn forstyrrelser, og det skal begrunnes med en vesentlighet som gir større konsekvenser enn det andre brukere opplever i dag.

Sametinget forventer at praktisering av Reindrifstloven § 65 samsvarer med lovbestemmelsen og at andre interesser også høres i forkant av at Statsforvalter stenger løyper.

#### Sanksjoner

For at lov skal kunne fungere best mulig, er det nødvendig at den har legitimitet i folket. Loven må

være forståelig, ha klare forpliktelser og rettigheter og brudd må sanksjoneres. Folk må ikke oppleve at brudd på lov behandles som uvesentlig og at sanksjoner ikke fører frem eller overprøves i stor grad. En slik praksis avler ikke respekt for loven og vil gjøre loven verdiløs for fremtidig forvaltning. I revidering av reindriftsloven mener Sametinget det er viktig at man også ser på sanksjoner og at man innskrenker mulighetene for å omgjøre disse, slik Reindriftsstyret i dag gjør.

#### Reindriftslovutvalgets forslag

Reindriftslovutvalgets forslag til ny reindriftslov har fundamentalt motsatt syn på beskyttelse av reindriftnæringens interesser over alle andre. Men hensyntar ikke på noen måte annen utmarksnæring, ikke annen utmarksbruk, ikke andre beitenæringer, ei heller annen lokalbefolkningens bruk av områdene. I tillegg gir man reindriften større myndighet til å bestemme over andre, med at vurderingen om virkninger på reindriftnæringen, ikke lengre skal være til «vesentlig skade», men kun være «urimelig». Dette er en klar nedgradering av alle andres rettigheter, og kan ikke aksepteres.

Sametinget forventer at reindriftslovutvalgets forslag ikke danner basis for revidering av reindriftsloven, men at enkelte elementer kan vurderes, så fremt det ikke går utover andres bruk av de samme områder. Det forventes at ny lov ivaretar alle grupperinger.

Skal reindriftnæringen utvikles til ei bærekraftig næring må den ha stor legitimitet også i samfunnet for øvrig. Gjennom gjensidig involvering og medbestemmelse mellom reindriftnæringen og samfunnet for øvrig sikrer man legitimitet og eierskap til den felles bruken av utmarka. Rettferdig og likeverdig behandling av interesser som bruker den samme utmarka, bidrar til reduksjon av konflikter og til økt samhandling og samarbeid. På denne måten å styrkes reindriftnæringen og gir næringen forutsigbare rammer.

Sametinget vil komme tilbake til konkrete lovforslag gjennom konsultasjoner med Regjeringen.

Saken påbegynt 08.03.23 kl. 15.35.

#### **Votering 1**

Av 39 representanter var 37 til stede.

Forslag 3 ble forkastet med 28 mot 9 stemmer.

#### **Votering 2**

Av 39 representanter var 36 til stede.

Forslag 4 ble forkastet med 35 mot 1 stemmer.

#### **Votering 3**

Av 39 representanter var 37 til stede. Voteringen ble gjennomført i følgende rekkefølge:

Forslag 6 ble forkastet med 29 mot 8 stemmer

Forslag 1 ble vedtatt med 20 mot 17 stemmer

Forslag 2 ble vedtatt med 20 mot 17 stemmer

Forslag 5 ble vedtatt med 20 mot 17 stemmer

Nærings- og kulturkomiteens tilrådning ble vedtatt med 20 mot 7 stemmer

#### **Protokolltilførsler**

Det ble ikke fremmet noen protokolltilførsler i saken.

#### **Taleliste og replikkordskifte**

Innlegg	Replikk
---------	---------

1	Jørn Are Gaski, skyggesaksordfører	
2	Sandra Márjá West	Toril Bakken Kåven
		Arild Pettersen Inga
		Vibeke Larsen
	Sandra Márjá West	
3	Ronny Wilhelmsen	Maren Benedicte Nystad Storslett
		Sandra Márjá West
		Berit Marie P. E. Eira
	Ronny Wilhelmsen	
4	Ulf Tore Johansen	Mikkel Eskil Mikkelsen
		Henrik Olsen
		Sandra Márjá West
	Ulf Tore Johansen	
5	Arthur Johan Tørfoss	Mathis Nilsen Eira
		Berit Marie P. E. Eira
		Sandra Márjá West
	Arthur Johan Tørfoss	
6	Svein Oddvar Leiros	
7	Beaska Niillas	Ronny Wilhelmsen
	Beaska Niillas	
8.	Hans Ole Eira	Ronny Wilhelmsen
	Hans Ole Eira	
9	Per Mathis Oskal	Hans Ole Eira
	Per Mathis Oskal	
10	Vidar Andersen	
11	Mathis Nilsen Eira	
12	Vibeke Larsen	Henrik Olsen
		Arild Pettersen Inga
	Vibeke Larsen	
13	Berit Marie P. E. Eira	Knut Einar Kristiansen
		Per Mathis Oskal
	Berit Marie P. E. Eira	
14	Arild Pettersen Inga	
15	Knut Einar Kristiansen	
16	Henrik Olsen	
17	John Kappfjell	
18	Berit Marie P. E. Eira	
19	Knut Einar Kristiansen	
20	Sandra Márjá West	
21	Toril Bakken Kåven	
22	Jørn Are Gaski, skyggesaksordfører	

#### SP - vedtak:

1. Sametinget krever en helhetlig revidering av Reindriftsloven. Sametinget har mottatt og oversender med dette Reindriftslovutvalgets forslag til endret reindriftslov med merknader til regjeringen og Landbruks- og matdepartementet. Det følger av Hurdalsplattformen at regjeringen vil gjennomføre en helhetlig revidering av reindriftsloven.
2. Sametinget mener Reindriftslovutvalgets forslag til endret reindriftslov utgjør et solid grunnlag for videre arbeid med lovproposisjon. Sametinget ser fram til å være en aktiv deltaker i det videre arbeidet med loven og at det oppnås enighet om arbeidsformen.

3. Sametinget er i hovedsak positiv til utvalgets forslag til endret reindrifftslov. Sametinget har behandlet utvalgets forslag og vil påpeke følgende:
- Reindrifftslovutvalget har lagt fram et forslag som i større grad hensyntar reindrifftsamers tradisjoner og sedvaner, og som sikrer at reindrifftslovgivningen er i overensstemmelse med folkeretten og internasjonale konvensjoner. Forslaget styrker reindrifftens autonomi og egenforvaltning.
  - Reindrifftslovutvalget har i sitt arbeid lagt til grunn den reindrifftsaglige definisjonen av bærekraftig reindrift, noe som etter Sametingets oppfatning er helt avgjørende for å få på plass et hensiktsmessig lovverk for en kulturspesifikk samisk næring som reindrifften. Den økte vektleggingen av tradisjonskunnskap har nær sammenheng med dette.
  - Samisk er reindrifftens fagspråk og en sentral del av tradisjonskunnskapen. Sametinget vil jobbe for at dette tydeliggjøres og styrkes, herunder i lovgivningen.
  - Sametinget er tilfreds med at Reindrifftslovutvalgets forslag styrker arealvernet vesentlig, herunder forslagene om at det ikke skal være adgang til å samtykke til forhåndstiltredelse ved ekspropriasjonsinngrep før inngrepets lovliggheit er rettslig avklart og en tydelig synliggjøring av vurderingen av samlede virkninger av alle inngrep, samt fritt og forhåndsinformert samtykke.
  - Sametinget ser det som hensiktsmessig å beholde distrikt og siida som organiseringsformer. Det konstateres også med grunnlag i høringsuttalelsene fra reindrifftsnæringen, at siidaandelsordningen som det lenge har vært misnøye om må avvikles.

Avviklingen vil resultere i at samisk tradisjonell reindrift, reindrifftas selvstyre og bearašdoallu styrkes. Samt at hele familien (goahti) er likestilt, slik det tradisjonelt har vært. Sametinget ser at det er behov for en grundigere vurdering av et alternativ til siidaandelsordningen, og understreker viktigheten av at dette arbeidet iverksettes så fort som mulig.

- Sametinget er tilfreds med at utvalget har foreslått at den reindrifftsaglige definisjonen av bærekraftig reindrift skal være sentral, samt at reindrifftens tradisjonskunnskap legges til grunn for loven, lovanvendelsen, bruksregler, herunder også reintall. Bruksreglene skal først og fremst fungere som et verktøy for siidaens selvstyre, og føre til en velordnet reindrift hvor bærekraftvurderingen skjer ut fra et mer helhetlig grunnlag, der reindrifftens tradisjonskunnskap har større plass. For øvrig støtter Sametinget konkretisering av sammenhengen mellom arealinngrep og reintall i forslaget til § 14 annet ledd, om at det ikke er adgang til å utføre inngrep i det samiske reindrifftsområdet som medfører at siidaer får redusert sitt øvre fastsatte reintall.
- Reindrifftslovutvalget foreslår å endre den offentlige forvaltningsstrukturen ved å erstatte statsforvalteren med regionale reindrifftsstyrever. Sametinget stiller seg positiv til at beslutninger tas så nær rettighetshavere som mulig og at samisk tradisjonskunnskap om reindrift vektlegges i den offentlige forvaltningen. Dette vil også være i tråd med prinsipper nedfelt i folkeretten og internasjonale konvensjoner. Sametingsrådet er positiv til utvalgets forslag om at Sametinget i samråd med reindrifftsorganisasjoner skal oppnevne fire medlemmer til Reindrifftsstyret, i stedet for tre slik det er etter gjeldende reindrifftslov § 71.
- Sametinget støtter Reindrifftslovutvalgets forslag og vurderinger knyttet til endrede erstatningsregler, reindrifftsdomstol og reaksjoner. Dette vil samlet sett innebære en betydelig styrking av rettssikkerheten.
- Sametinget konstaterer at utvalget i dagens situasjon foreslår videreføring av Trollheimenloven. Sametinget mener det prinsipielt er riktig at dette området inkluderes i det samiske reindrifftsområdet, slik Reindrifftslovutvalget også uttrykker i merknadene til forslagens § 3.

- Sametinget har merket seg høringsinnspillene om elgjakt og finner uansett at det er mest hensiktsmessig å anbefale flertallsforslaget fra Samerettsutvalget II på dette punktet. Det innebærer at reindriftsutøverne anses som innenbygdsboende både i kommunen de er bosatt i og i kommuner der reindriftsretten ellers gjelder.
- Sametinget mener at ILO-konvensjon nr. 169 bør inkorporeres i menneskerettsloven.
- Tapene av dyr som skjer som følge av endret klima (og låste beiter), tap av beiteland ved arealinngrep, rovdyr eller andre store katastrofer som jordskjelv, naturkatastrofer og krig, gir store økonomiske konsekvenser for reineiere. Sametinget vil jobbe for at staten får et erstatningskrav for disse tapene, og at dette presiseres i en lovhjemmel.

Saken ble avsluttet 08.03.23 kl. 17.55.

